

Eversti Mannerheim Kansun varakuninkaan päivällisvierana.

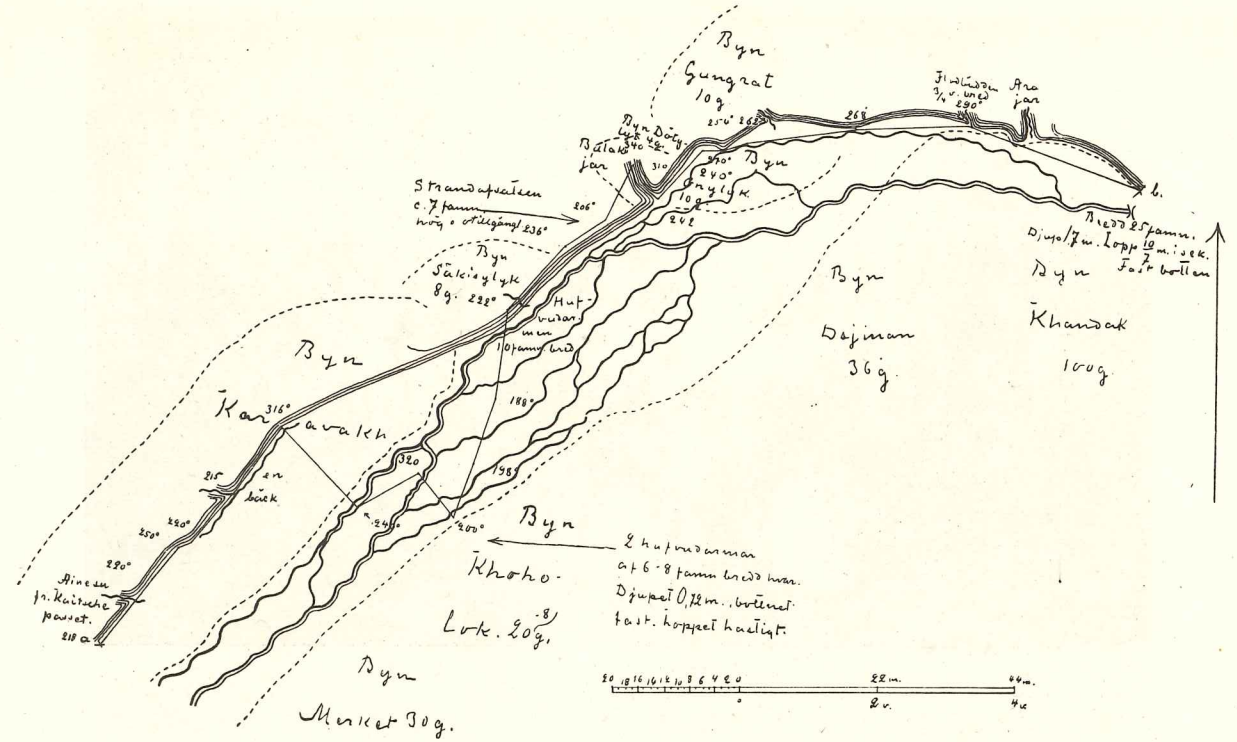
mään suoritettuaan väsyttävän päivämatkan. Tieteellisen tarkasti ja sattuvin täsmällisin sanoin kuvataan näissä päiväkirjoissa maastoa ja maaperää, kasvillisuutta ja vesiä, kerrotaan kylistä ja kaupungeista, asukkaista ja niiden tavoista, elinkeinoista ja oloista, sotilaista ja niiden aseistuksesta sekä eri henkilöistä, joiden kanssa hän joutui tekemisiin tai joiden luona hän vieraili. Matkan vaikeudet ja vastukset sen sijaan kuitataan useimmiten vain lyhyellä huomautuksella niitä seikkaperäisesti selostamatta.

Lainamme päiväkirjasta eräitä lyhyitä kuvauksia itse matkasta ja matkan varrella tehdyistä havainnoista.

Muudatta päivämatkaa Kysyl su nimisen joen laaksossa kuvataan seuraavasti: »Tämän päivän (elokuun 26 p.) marssi oli pitkä ja rasittava. Ylitettyään joen tie kulkee kymmenkunnan virstaa joen vasenta rannaa. Kahlaamo vaikeakulkuinen, joki vuolas, vesi ulottuu satulaan saakka. Tie kulkee pitkän matkan jyrkkää, niljakkaa savirinnettä, jolla hevoset usein liukastuvat ja ovat vähällä syöksyä jokeen. Kaakkoisesta suunnasta kääntyy tie itään ja loitoten rannasta se vie meidät kaljujen savikumpujen sekaan. Niiden välissä puikkelehtien tie kulkee suurten kiven-

lohkareiden peittämää maastoa laaksosta toiseen. Eläinkunnasta ei näy muita merkkejä kuin tien vaivalloisuutta todistavia hevosten ja aasien luurankoja ja puoleksi mädäntyneitä raatoja. Jokien ja purojen uomat ovat kuivillaan, ilman pisaraakaan vettä. Tie nousee ja laskee. Kärsimättömästi odottaa hetkeä, jolloin saa ruveta laskeutumaan ja pääsee veden partaalle. Parin vesilätäkön kohdalla voin vihdoon klo 2 i.p. nousta satulasta ja juottaa hevosiani, jotka rasittavan kiipeilyn jälkeen liukkailla teillä olivat virkistyksen tarpeessa. Itse jaoin Ljon ja Janusovin kanssa palan leipää ja Kashgarista tulevalta karavaanilta ostetun meloonin.»

Erästä yöpymispaikasta keskellä talvea, helmikuussa, kerrotaan seuraavaa: »Valitsimme erään hiekkakummun yöpymispaikaksemme ja leiriydymme sen juurelle kuivien pensaiden risuista tekemämme vireästi palavan nuotion ympärille. Parista mukamme tuomasta jääkappaleesta saimme kyllyiksi likaista vettä teen valmistamista varten, ja sillä huuhoimme 11½ tunnin ratsastuksen jälkeen sangen halukkaasti alas päivän aterian, vähän jäädyntynyttä lampaanlihaa ja leipää. Hevoset, uskolliset seuralaisemme, jäivät ilman juomaa ja säivät tyytyä pelkkään kui-

Mannerheim osoittautui matkallaan erinomaisesti topografiksi: Ote hänen piirtämästään itineraarikartasta, joka esittää osaa Taushkan darjasta.

vaan rehuun, sillä jälkiäkään lumesta ei näkynyt missään. Aamukylmä piti huolen herättämisestä. Pesuvettä ei ollut käytettävissä, kuppi vahvasti pohjassakkaista sameaa teetä, palanen leipää, ja niin lähdettiin taas matkaan heti klo 7 jälkeen.»

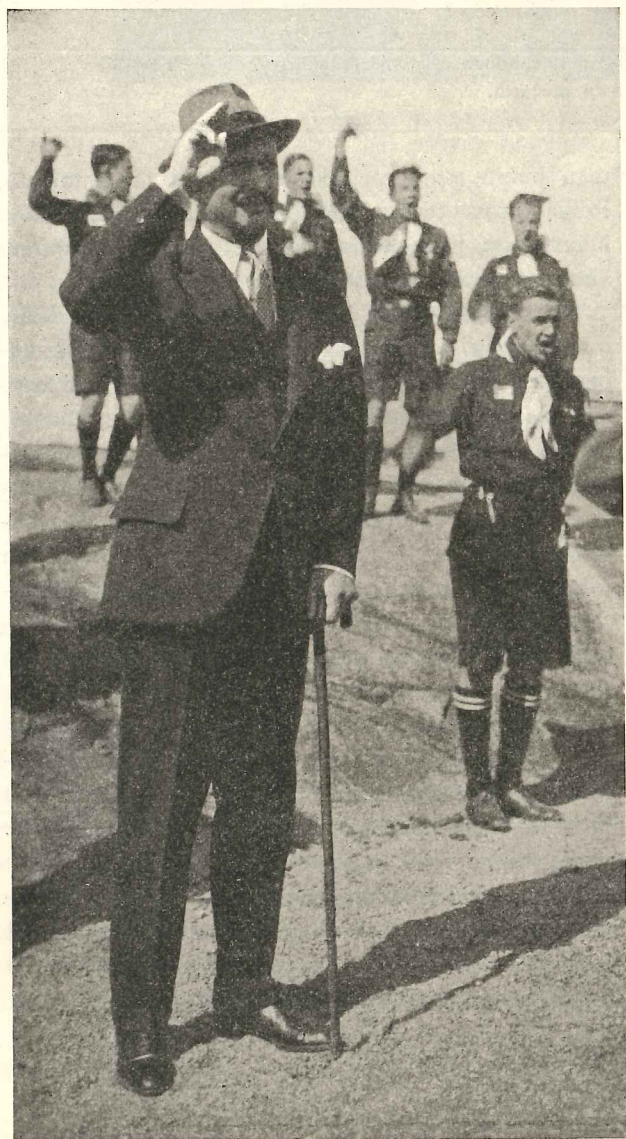
Itä-Turkestanin kaupungeissa ja keitaissa asuvien köyhien sartin (alueella varhemmin asuneen persialaissukuisen kansan sekakansaa) oloista kerrotaan: »Sartin elintavat ovat äärimmäisen yksinkertaisia. Rakennustaito on täällä jos mahdollista vielä alemmalla tasolla kuin Turkestanissa (Venäjän puolella). Polttamattomista savitiilistä pystytetään hontelo tasakattoinen rakennus, jonka katto ja lattia ovat samoin savesta. Ulkopuolelta sitä hieman sivutaan oljensekaisella savella. Kova ukkossade, mikä onneksi on täällä hyvin harvinainen tapaus, tai pieni maantärähdyks riittävät kaatamaan tämän kurjan asumuksen. Sisältä se on useimmiten vielä kolkkompi. Pari lattialle levitettyä huopaa on talon yhteisenä vuoteena. Tulisijana on yksinkertaisesti vain muurin syvennys, jonka yläpuolelle on jätetty aukko savupiipuksi. Tuvan lämmittämiseksi talviöinä pannaan hehkuvilla hiilillä täytetty metalliastia jakkaran tapaisen puutelineen alle, joka peitetään toppatakilla. Tämän ympärille kaikki asettuvat makaamaan koet-

taen kukin saada peitokseen nurkan tästä takista, Reikä katossa oven yläpuolella päästää niukasti valoa huoneeseen, ja samasta reijästä poistuu myös tuon aina savuavan tulisijan savu.»

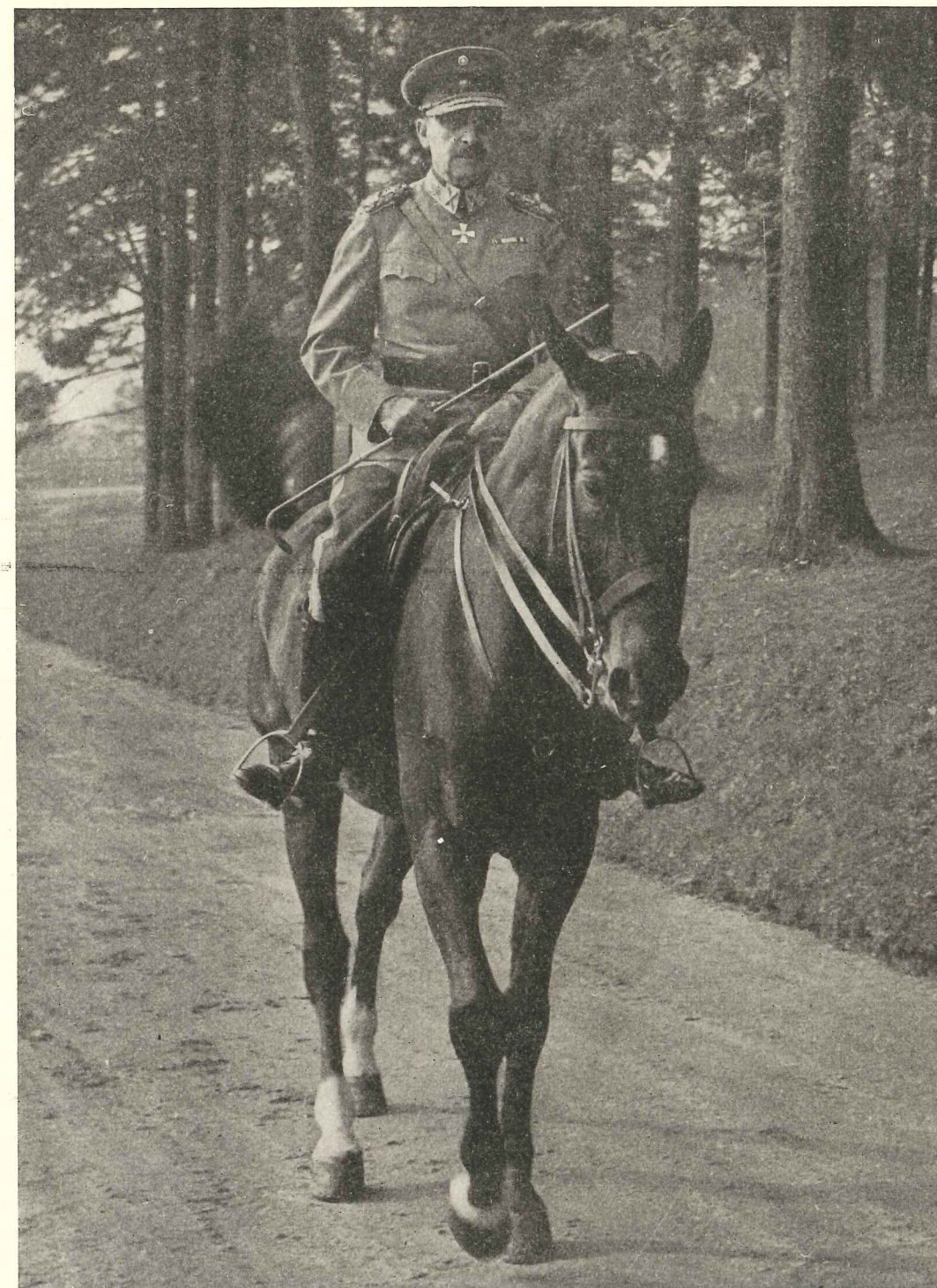
Tilanshanvuoriston kalmukien antropologisista mittauksista, jollaiset kuuluivat myös tämän monipuolisen retken ohjelmaan, kerrotaan seuraavasti: »Jalat ovat useimmilla muodottomat kieroön vääntyneine varpaineen. Hyvin muodostunut käsi äärettömän harvinainen. Hiukset ovat mustat tai tummanruskeat, parta tavallisesti hiukan vaaleampi. Parrankasvu heikko ja alkaa myöhäisellä iällä, 25- jopa 30-vuotiaalla tuskin vielä huomaa viiksiä. Partaveistä ei käytetä; parta nyhdetään ulos leveillä pihdeillä. Harmaapäitä näin vähän, valkeatukkaisia en ollenkaan. Nenä useimmiten pieni ja hyvin muodostunut. Silmäluomat lihakat ja ikäänkuin sisäänpäin taipuneet. Useiden nuorten ihmisten kyyneliihaketta peittää osaksi ns. mongolipoimu. Merkillistä kyllä tämä on harvinaista iäkkäimmillä henkilöillä. Leuka suippo, mikä antaa tavallisesti leveille kasvoille kolmiomaisen muodon terävine alakulmineen. Poskipäät ulkonevat vahvasti, ja ohimoluut taas ovat sisäänpainuneita. Suun seutu työntyy useimmilla hiukan eteenpäin.»

Yllä: Sotamarsalkka Mannerheim tuntee Etelä-Aasiankin: Mannerheim ja Nepalin maharadsha sotamarsalkan kaataman tiikerin edessä. Vieressä: Ei Aasian kuumilla aavikoilla, vaan Hangon hietikoilla: Tutkimusmatkailija Mannerheim antaa suuren arvon partioliikkeelle ja tässä me näemme hänet partiolaisten parissa.

Kuten jo nämä lainaukset osoittavat, ovat sotamarsalkan laatimat kuvaukset asiallisia ja kriittisesti harkittuja, joten niiden antama kuva tämän laajan alueen silloisista oloista on arvokas tieteellinen saavutus, mikä hyvin kestävä vertailun toisten Aasian tutkimusmatkailijoiden tuloksiin. Tärkeimpänä osana tässä sotamarsalkan tutkimustyössä on, kuten Kiinassa kauan oleskellut ruotsalainen professori J. G. Andersson on arvostelussaan huomauttanut, velvollisuudentuntoisen työmiehen järkkymättömällä sitkeydellä suoritettu monipuolisen aineiston keräily, jolla alalla hänellä ei ole edeltäjää ja jonka tulokset antavat luotettavan kuvan Sisä-Aasian oloista Kiinan keisarikunnan viimeisen vaiheen aikana. «Tässä nuoruudenteoksessaan», sanoo prof. Andersson, «hän jo ilmaisee niiden loistavien ominaisuuksien laadun, jotka myöhemmin luovat hänestä nykyajan etevimpiin kuuluvan soturin ja valtiomiehen».

Sotamarsalkka on suuren ratsuretkensä jälkeen aina ollut innokas ratsastaja. Rauhanvuosina hänet nähtiin joka aamu pirteänä ratsunsa selässä.

VALKOINEN MARSALKKA

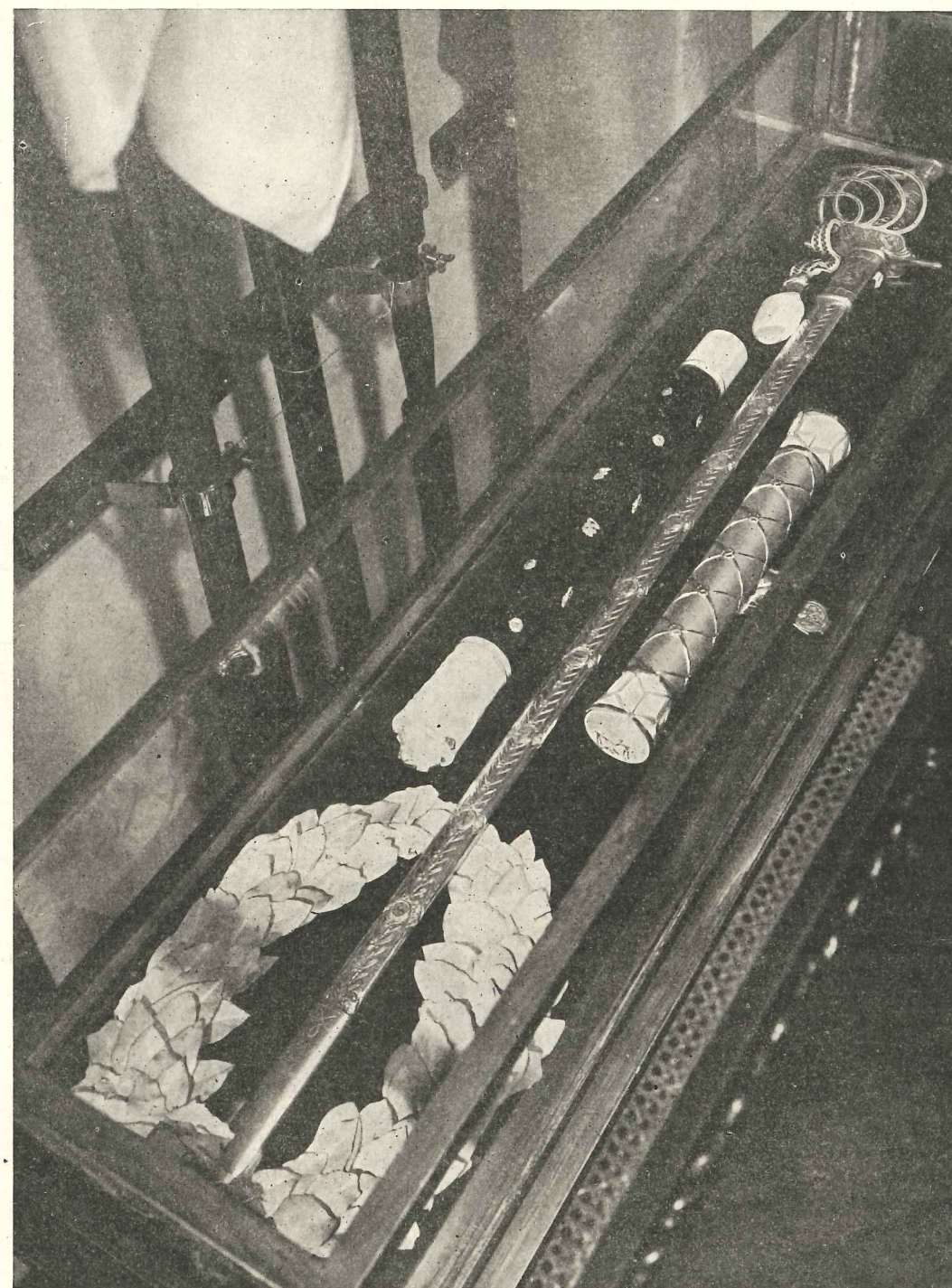
Kuni honka salskea Suomenmaan
hän seisovi, tähdäten katseillaan
yli latvojen taivaan rantaan.
Ei laistaan taistojen täyttäjää,
uran uuden, ylvähän näyttäjää
ole kasvanut Suomen kantaan.
Mikä konsana kohdannut meit' on sää,
hän on vartija ollutkin vankin,
hän on mahtaja mahdottomankin.

Hän on kasvanut keskellä taiston työn,
idän suuruuden vaipuissa valtaan yön,
ja huomenen siintäen meillä.
Jo silloin hän oli maineen mies,
hovin tähtien lailla hän loistaa ties,
kävi kaukaisilla hän teillä.
Ja kun yltämme irtosi viimein ies,
niin valtikkaamme hän kantoi,
ja Suomelle suunnan hän antoi.

Hän kolmesti kansamme auttanut on
jo alta kolkoimman kohtalon,
ja sen johtanut suursodan soittoon.
koko maailma katseli kummissaan,
kun kanssaan sankarit pienen maan
yhä kulkivat voitosta voittoon;
ja leijona ilmaisi iskuillaan,
kuin haurasta on idän mahti,
kun vastass' on lännen vahti.

Hänen aatoksistansa ankarin,
tulipatsas poluilla sankarin
on suuruus syntymämaamme.
Sen vihdoin hän täyttyvän nähdä saa!
Rajat vuossatojen nyt raukeaa,
kalevalaisten konnut me jaamme.
Ja maine säilyvi aikain taa:
tämä työtä on suuren miehen,
loi loiston hän Suomen tiehen.

V. Arti.

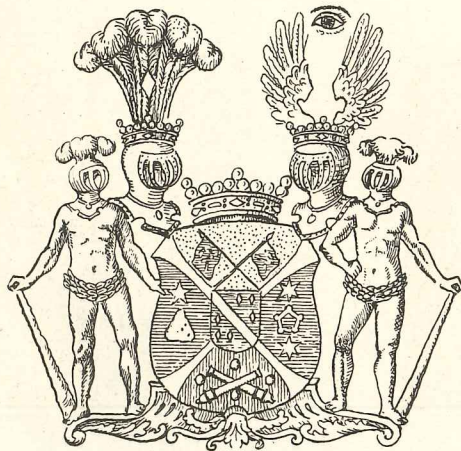

Sotamarsalkan sauva ja Mannerheimin huomattavimmat sotilaalliset sekä tieteelliset kunniamerkit lasikossaan.

MANNERHEIM-SUKU

Maamme historiallinen kehitys ruotsalais-suomalaisen valtakunnan osana vei vähitellen siihen, että vanha suomalainen aateli — keskiaikaisista alkuperäisistä suomalaisista alkaen aina 1500-luvulla maahan muuttaneisiin saakka — huomattavaksi osaksi siirtyi valtakunnan päämaahan. Niinpä oli maamme Ruotsista erotessa täällä asumassa tästä vanhasta aatelista vain muutamia harvoja sukuja, joilla oli jollain tavoin merkittävä asema yhteiskunnassamme. Tätä vanhaa aatelia vahvistivat tosin myöhemmin, 1700-luvulla, maahan muuttaneet aatelisuvut, jotka 1800-luvulle siirryttäessä muodostivat 2/5 koko Suomessa asuvien aatelisukujen määrää. Joskin Suomen aateli, tästä liiästä huolimatta, oli sekä lukumäärältään että merkitykseltään sangen vaatimatonta, se edusti joka tapauksessa virkamiessivistystä, joka tuli olemaan korvaamaton tekijä vanhoista keskusvirastoistaan ja -laitoksistaan eroitettun uuden autonomisen valtion rakennustyössä.

Merkillisimpien joukkoon näistä Suomen uusista aatelissuvuista kuuluu Mannerheim-suku, joka 1700-luvulla oli Ruotsissa noussut varsin huomattavaan asemaan, mutta jonka varsinainen loistokausi kuuluu kokonaan Suomen historiaan. Sen ensimmäinen suomalainen edustaja, vaikkapa vasta aivan 1700-luvun lopulla Suomeen asettuneena, joutuu jo heti autonomista Suomea luotaessa suorittamaan ensiluokkaisen tärkeää osaa tässä perustavassa työssä, sillä on seuraavissakin polvissa huomattava asema valtiollisessa ja yhteiskunnallisessa elämässämme, kunnes se neljännessä suomalaisessa polvessaan, sotamarsalkka Mannerheimin persoo-

Vapaaherrallinen vaakuna.

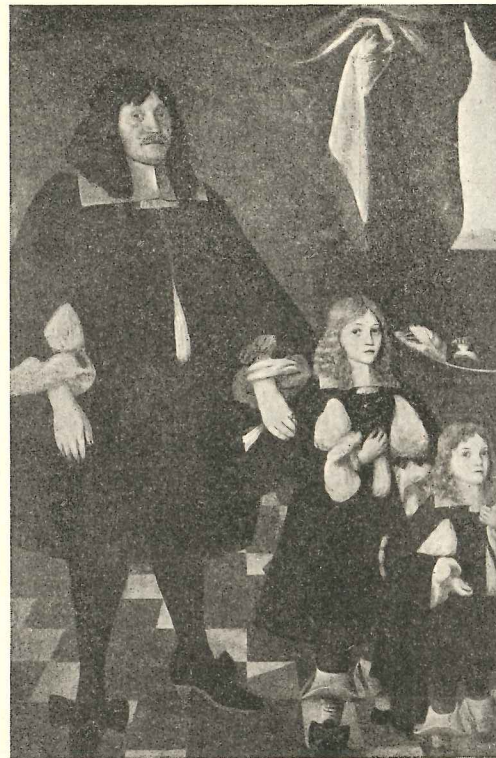
nassa suorittaa sukunsa suurimman suurtyön ja samalla tehtävän, jonka merkitys on suurempi kuin tuskin kenenkään muun Suomen historian vaiheita ohjaamaan joutuneen yksityisen Suomen kansalaisen.

Mannerheimit Ruotsissa.

Suvun kantaisä on 1600-luvun keskivaiheilla Gävlen kaupungissa elänyt ja vaikuttanut kauppias ja teollisuusmies *Henrik Marhein*, joka lienee muuttanut maahan Hollannista. Hän kuoli 1667 Tukholmassa ns. Palmstruchin pankin kirjantalon pitäjänä. Marhein oli ollut naimisissa Gävlen porvarin Olof Gammalin tyttären, Margaretan, kanssa. Tästä avioliitosta 1654 syntynyt nuorin poika, *Augustin*, tuli 1680-luvulla kreivi C. G. Oxenstiernan laajojen virolaisten tilojen hoitajaksi ja, kun niistä Kaarle XI:n suuri reduktio pian peruutti suurimman osan kruunulle, niitten vuokraajaksi. Tässä asemassa ollessaan hänet korotettiin, 1693, aatelistarvoon, jolloin hän otti ni-

mekseen *Mannerheim*. Samoihin aikoihin hän siirtyi kruununtilojen vuokraajaksi Ruotsin puolelle ja astuu täällä toimiessaan virkauralle, kun hän 1696 saa tehtäviä ns. reduktion toimeenpanokomissionissa ja jatkaa näitä toimiaan »komisarina» ja lopuksi apulaisasessorina aina vuoteen 1702. — Augustin Mannerheimin pääasiallisin toiminta oli kuitenkin koko ajan ollut maanviljelijän, ja vuodesta 1710 jolloin hän ostaa Vran säterin Tibblen pitäjässä Uplannissa, hän pääsee harjoittamaan ammattiaan itsenäisenä tilanhoitajana. Tila oli pieni verrattuna niihin mahtaviin domeeneihin, joita hän aikaisemmin oli hallinnut, mutta antoi kuitenkin omistajalleen kohtuullisen »säädynmukaisen» elatuksen hänen loppuikäseen. Täällä hän kuoli 1732.

Augustin Mannerheimilla oli avioliitostaan tukholmalaisen suurkauppiaan Oldermanin tyttären Elisabetin — adopteerattuna Cronstedt — kanssa kaikkiaan yhdeksän lasta. Vanhin tytär, Anna Margareta, on syytä tässä erityisesti mainita, koska hänestä tuli eversti J. J. Schefferin, aateloituna Ehrensvärd, puolisona historiassamme kuuluisan kreivi ja sotamarsalkka Augustin Ehrensvärdin, Viaporin rakentajan, äiti. Poikia oli kaikkiaan neljä, jotka kaikki lopulta valitsivat sotilasuran. Kaksi vanhinta, jotka kumpainkin ottivat osaa suureen pohjan sotaan, kuolivat lapsettomina. Huomattavin veljeksistä oli *Gustaf Henrik*, synt. 1695. Opiskeltuaan Upsalassa hän rupesi aluksi siviilivirkamieheksi, mutta siirtyi pian sotilasuralle, kunnostautui Kaarle XII:n Norjan retkellä, perusti pikkuvihan aikana omalla kustannuksellaan Gotlannin puolustukseksi itsenäisen tykistöpataljoonan

Suvun kantaisä
Henrik Marheim
perheineen.

1741 komentaa sitä majurina, yleni aikanaan Göteporin tykistökomendantiksi, Taalain rykmentin everstiksi ja vihdoin 1762 kenraalimajuriksi. Nuorin veljeksistä *Johan Augustin* seurasi samoja jälkiä. Hän oli syntynyt 1706, harjoitti perinpohjaisia opintoja Upsalan yliopistossa, rupesi aluksi virkamieheksi hänkin, mutta siirtyi pian sotilasuralle kohoten lopuksi everstilutnantiksi ja Göteporin tykistökomendantiksi 1751. Täällä hän hoitaa pariin erään Göteporin ylikomentajan ja maaherran virkaa, kunnes hän 1760 pyysi ja sai eron sotapalveluksesta ja ylennettiin vielä eronsa jälkeen, 1762, everstiksi.

Veljeksillä oli samanluontoisen virkauran lisäksi yhteinen yksityisharrastuskin. Kumpikin oli näet naimisensa kautta, vanhempi vapaaherratar Beata Funckin ja nuorempi Helena Maria Söderhjelmin kanssa, joutunut suhteisiin Ruotsin rautateollisuutta harjoittaviin tilanomistajiin. Nuoremmalla veljellä tämä harrastus kävi niin suureksi, että hän pääasiassa sen vuoksi erosikin sotapalveluksesta ja rupesi hoitamaan appi-isänsä, everstiluutnantti L. N. Söderhjelmin ja

tämän kuoltua hänen perikuntansa omistamia ruukintiloja.

Yhteistä oli vielä veljeksillä erinomaisen vilkas politiikan harrastus. Molemmat olivat innokkaita hattupuolueen jäseniä. Vanhempi otti säännöllisesti sukunsa päämiehenä osaa valtiopäivien töihin, mutta nuorempikin oli mukana jonkun toisen suvun valtuutettuna, ja myöhemmin oman sukunsa edustajana valtiopäivillä vuodesta 1734 aina 1771:n valtiopäiviin saakka. Nämä yhteiset ansiot, sekä sotilasuralla että poliittikona, aiheuttivat lopuksi sen, että kumpainkin veli sai ylennyksen korkea-aateliin, millä silloisissa oloissa ja paljon myöhemminkin, oli varsin suuri merkitys. Tämä tapahtui seuraavasti:

Helmikuun alussa 1768 kenraalimajuri Gustaf Henrik Mannerheim anoi, että hän ja hänen veljensä Johan Augustin koroitettaisiin vapaaherralliseen arvoon. Tämä oli vallan luonnollinen teko, sillä Kaarle XI:n ajoista saakka oli ollut yleisenä tapana, että kenraalin arvoa seurasi automaattisesti vapaaherraksi korotus, mikä myös tuli maaherran ym. vastaavan korkeissa viroissa palvelleitten sekä monesti

ansiotuneitten everstienkin osaksi. Vaikka valtiopäivät olivatkin 1739 päättäneet, kun korkea-aatelistoa tuntui lisääntyvän liikaa, että »valtaneuvokset ja korkeat virkamiehet toistaiseksi jäisivät entiseen säätyynsä ja aateliseen arvoonsa», niin suostuttiin tässä erikoistapauksessa anomukseen, ja vapaaherrakirjassa, joka on päivätty helmikuun 29. p. 1768, otetaan huomioon molempain veljesten ominaisuudet ja ansiot.

Kenraalimajuri, vapaaherra Gustaf Henrik Mannerheim, joka viimeksi oli palvellut Jämtlannin rykmentin komentajana ja eronnut sotapalveluksesta 1768, kuoli 1777. Hänen poikansa, joista kaksi ehti miehuusikänsä ja sotapalvelukseen, kuolivat ennen isänsä ja kun molemmat olivat naimattomia, sammui vapaaherrallisen Mannerheim-suvun vanhempi haara tähän. Suvun jatkaminen tuli nuoremman veljen osaksi.

Vapaaherra Johan Augustin Mannerheimilla, joka vuodesta 1768 asui omistamaansa komeata ja laajaa Tärnön tilaa Södermanlannissa, oli kaikkiaan kolme poikaa. Vanhin näistä *Lars August*, synt.

Kreivi Carl Gustaf Mannerheim.

1809, ja perustuslakivaliokunnan puheenjohtajana hän oleellisesti vaikuttanut uuden valtiomuodon muovaamiseen. Hänestä tuli sitten tämän valtiomuodon perustaman säätyjen oikeusasiamiehen viran ensimmäinen haltija vuoteen 1823 saakka, jolloin hän 74 vuoden ikäisenä kiellettiin siitä. Hän kuoli 1835.

Vapaaherra Lars August Mannerheim, joka epäilemättä on sukunsa merkittävin ruotsalainen edustaja, on saanut sen jälkimaineen, että hän oli ankaraperiaatteinen, lahjomattoman rebellinen mies, joka taloudellisesti riippumattomana ja itsenäisenä miehenä saattoi toimia johdonmukaisesti periaatteidensa mukaan. Erityisesti ilmeni tämä hänen toiminnassaan oikeusasiamiehenä. Hän välitti yhtä vähän vallassaolijain kuin yleisen mielihyvän suosioita ja hoiti virkaansa ankarin perustain mukaisesti. Kuvaava oli hänen saamansa liikanimi »rikspiskan» — valtakunnan ruoska. — Hän kuoli ilman miehisää jälkeläisiä.

Sukua joutui Ruotsissa jatkaamaan Johan Augustin M:n toinen poika, *Gustaf Johan* synt. 1754, joka palveli henkikaartin ratsuväessä kohoten lopuksi majuriksi ja eli sitten tilanomistajana Skaraborgin läänissä. Hänellä oli kolme poikaa, joista nuorimmalla, kamarieherra ja majuri August Reinhold M:llä oli hänelläkin poika, merikapteeni Gustaf August M. Tämä kuoli 1906 ja kun hänen poikansa, niinkään merikapteeni jo sitä ennen oli muuttanut Etelä-Amerikkaan, eikä hänellä tietävästi ole jälkeläisiä, päättyy Mannerheim-suvun ruotsalainen haara tähän.

Johan Augustin Mannerheimin kolmannen pojan, *Carl Erikin*, ja tämän suvun vaiheet kuuluvat Suomen historiaan.

Suomalaiset Mannerheimit.

Carl Erik Mannerheim, joka oli syntynyt v. 1759 Taalainmaassa Nisshyttanin ruukintilalla, opiskeli, niinkuin veljensäkin Upsalassa ja merkittiin 1775 korpraalina henkiratsurykmentin kirjoi-

1749, rupesi, perinpohjaisten Upsalassa suoritettujen opintojen jälkeen virkauralle. Hän kohosi vihdoin sisäasiain siviilitoimituskunnan ekspeditionisihteeriksi 1781. Valtiolliseen elämään hän otti innokkaasti osaa esiintyen mm. 1778 ja 1786 valtiopäivillä sen opposition jäsenenä, joka vastusti Kustaa III:n pyrkimyksiä hallitsijavallan lisäämiseksi. Vuoden 1789 valtiopäivillä, joilla kuningas hyväksytti »yhdyksalalaisen valiokunnan puheenjohtaja, tämä oppositio kävi niin jyrkäksi, että hän katsoi olevansa pakoitettu eroamaan virastaankin ja hoiteli sen jälkeen perimiään tiloja ja ruukkeja. — Hän nautti suurta

yleistä luottamusta, mikä näkyy siitäkin, että hän vuodesta 1805 oli valtuutettuna »rautakonttorissa», Ruotsin vuoriteollisuudenharjoittajien keskusjärjestössä. Valtiopäivien töihin hän jatkuvasti ottaa osaa, valitaan useaan kertaan pankkitarkastajaksi, salaisen valiokunnan puheenjohtajaksi 1792 ja perustuslakivaliokunnan puheenjohtajaksi 1809. Viimeksimainituilla valtiopäivillä vanhan oppositiomiehen ympärille kerääntyy ns. Mannerheimin klubi, jonka keskuudessa Kustaa IV Aadolfin erottamisajatus ja uuden valtiomuodon suunnittelut syntyvät. Hänen osalleen joutui kuninkaan erottamisen ehdottaminen täysistunnossa toukok. 10. p.

Sotamarsalkan äiti, kreivitär Hedvig Charlotta Helena Mannerheim.

hin, keskeytti 1776 opintonsa ja astui palvelukseen sekä nimitettiin 1777 alikornetiksi »suomalaisella palkalla» »Keveisiin rakuunoihin». Tämä joukko-osasto oli perustettu Suomessa 1770, komennettu 1772 Ruotsiin Kustaa III:n vallankaappausta tukemaan ja sen jälkeen koroitettu henkikaartin arvoon, minkä mukaisesti sen nimikin muutettiin Ratsuhenkikaartiksi, mutta oli edelleenkin osaksi Suomesta käsin kustannettu. Tämä »suomalainen palkka» oli siis nuoren Mannerheimin ensimmäinen kosketus Suomeen.

Yleneminen tapahtui nopeasti, luutnantiksi 1779 ja yliluutnantiksi 1780. Keveät rakuunat suorittivat enimmäkseen vartiopalvelusta kuninkaallisissa linnoissa, ja näin ollen oli sen upseerien palvelus itseasiassa hovipalvelusta. Ja vaikka nuori luutnanttimme ei sano välittäneensä hovi-elämästä eikä Tukholman huvituksista, hän joka tapauksessa tottui hovissa ja ylhäisissä piireissä esiintymään — Kustaa III:n hovissa ja hänen aikaisessa Tukholmassa, huomatkkaa! — sekä ranskankieltä ajan tavan mukaisesti sujuvasti puhumaan, mikä kaikki hänelle vastaisuudessa tuli olemaan hyvään tarpeeseen.

Tätä hän kuitenkin ei voinut aavistaa muuttaessaan parin vuoden kuluttua Suomeen kauas pääkaupungin huvituksista ja hovin loistosta. Hän näet osti v. 1783, ajan akordisysteemin mukaisesti Turun läänin jalkaväkirykmentin toisen majurin viran ja kohosi näin suoraan luutnantista majuriksi. Kaksikymmentäkolmevuotinen majuri hoiti kuitenkin nähtävästi hyvästi tehtävänsä, koskapa hän vaujat kolme vuotta palveltuaan ylenee rykmentin ensimmäiseksi majuriksi. Tässä toimessa hän oli ns. majuritoimiston esimiehenä, mistä käsin suurin osa rykmentin hallinnollisia ja taloudellisia asioita — ja ne olivat ruotujakoisissa joukoissa ruotuineen, sotilastorppineen ja virkataloineen sangen laajoja ja monimutkaisia — hoidettiin, sekä joutui everstin poissaollessa useasti komentamaan rykmenttiä.

Ja kaikki tehtävänsä suoritti majuri Mannerheim, niinkuin esimiesten ja virkatoverien todistukset ja rykmentin asiakirjat todistavat, ankaran velvollisuudentuntoisesti ja tarmokkaasti. Vankan pohjan tälle esiintymiselle antoi hänen riippumaton taloudellinen asemansa, ja millä tavoin hän tämän riippumattomuutensa velvoituksen käsitti, sitä osoittaa hänen sanansa eräässä kirjeessä: »Kun palvelee kunnian vuoksi (par honneur) ei saa laskea palveluksen aiheuttamia kustannuksia ja vaivoja.»

Toukokuun lopulla 1788 sai Mannerheim lähimmältä esimieheltään, joka silloin oli eversti Henrik Johan Hästesko, käskyn »yötä päivää» valmistella rykmentin marssia Helsinkiin. Viikkoa myöhemmin — nopea liikekannallepanokäskyn toimeenpano, kun on kysymys laajalle alalle hajoitettusta ruotuväestä — on rykmentti koossa. Kesäkuun toisesta viikosta alkaen se on leiriytyneenä Helsingin Kampilla ja marssii heinäkuussa, kun kuningas lopullisesti oli päättänyt alkaa sodan, rajalle, missä se yhtyi kenraali

Louhisaaren kartano, sotamarsalkan lapsuudenkoti.

C. G. Armfeltin komennossa olevaan armeijaosastoon. — Meidän on tässä tarpeetonta kertalla 1788—1790 vuoden sodan surullisia vaiheita. Toteamme vain, että kenraali Armfeltin päämaja sijaitsi Anjalan kartanossa Kymin varrella, ja että täällä laadittiin elokuun 12. p. se »Anjalan liittokirja», jonka allekirjoittajiin Mannerheimkin kuului. Hän oli yhtä tietämätön kuin useimmat muutkin liittokirjan allekirjoittajat kolme päivää aikaisemmin Liikkalassa laaditusta kirjelmästä, jota majuri Johan Anders Jägerhorn lähetettiin Pietariin viemään, ja yllättävästi tuli kaiketi häneltä, samoin kuin useimmilta muilta, tämä esimiesten paperi allekirjoitetuksi. Mutta toiselta puolen Mannerheim kuului vanhastaan siihen aatellisoppositioon, »patrioottien» piiriin, jonka päämiehiä hänen vanhin veljensä oli ja joka paheksui kuninkaan itsevaltaisia otteita ja sotaisia suunnitelmia, joten liittokirjan pääsisältö — hyökkäyssotaan ryhtyminen oli perustuslainvastainen teko, rauha ja valtiopäiväin koollekutsuminen tärkein sen hetken tarve ja vaatimus — varmastikin vastasi hänen

vakaumustaan. Mannerheim joutui muitten Anjalan miesten seurassa sota-oikeuteen ja tuomittiin huhtikuussa 1790 mestattavaksi, mutta vapautettiin vielä saman vuoden syyskuussa, niinkuin useimmat muut syytetyistä, »kaikesta rangaistuksesta ja vastuusta». Ajan oloille kuvaavaa on, että Mannerheim ja useimmat hänen kohtalovereistaan koko oikeudenkäynnin ajan jatkoivat — keskellä sotaa — palvelustaan, Mannerheim vieläpä rykmenttiä komentaen, sillä hänen esimiehensä, eversti Hästeko, joutui kylläkin pidätetyksi, ja oli, niinkuin tunnettua, ainoa, johon nähden kuolemantuomio pantiin täytäntöön.

Sen verran vaikutti kuitenkin Anjalan juttu Mannerheimin loistavasti aloitettuun upseerikarrieriin, että ylennyksiä ei enää kuulunut, ja hän pyysi ja sai 1795 eron sotapalveluksesta. Tällöin hän oli vielä parhaassa iässä eikä suinkaan ollut aikonut jättää sotilasuraansa ainaseksi, vaan »suunnittelin koetella onneani ulkomaisessa sotapalveluksessa, mihin tilaisuutta Euroopan silloisessa sotatilassa ei puuttunut, mutta väliintullut avioliitto

muutti kokonaan tuumani», kertoo hän muistelmissaan. Hän osti erään Suomen komeimpia kartanoita, Flemingien kuuluisan Louhisaaren Askaisten kappelissa ja vietti heinäkuussa 1796 hänsä seitsemäntoistavuotiaan Vendla Sofia von Willebrandin, Turun läänin maaherran, kenraalimajuri E. G. von Willebrandin tyttären kanssa. Seurasin sitten toistakymmentä onnellisen perhe-elämän vuotta maanviljelijänä erillään kaikista julkisista toimista, lukuunottamatta Turun talousseuran puheenjohtajan tointa, mihin hänet valittiin ensikerran 1805.

Tämän rauhallisen elämän katkaisi taas sota. Tämän sodan murheellisia sotilaallisia ja mielenkiintoisia poliittisia vaiheita sen laajemmin kuvailematta, mainittakoon vain, että Mannerheim valittiin sen »suomalaisen lähetyskunnan» jäseneksi ja puheenjohtajaksi, jonka maan valloittaja oli kutsunut Pietariin. Täällä hän määrätietoisella ja arvovaltaisella esiintymisellään määrää lähetyskunnan kannan. Audienssissa marraskuun 30. p:nä 1808, hän kaunopuheisin sanoin ilmaisee keisari Aleksanterille

Suomen kansan kiittolisuudesta siitä, että keisari oli luvannut pysyttää entisellään maan uskonnon, vapaudet, lait, privilegiot ja muut oikeudet, ja jätti seuraavana päivänä asianomaisille laatimansa ja kaikkien lähetyskunnan jäsenten allekirjoittaman memorialin, jossa nämä kieltäytyvät kaikista valtiopäivämiesvaltuutuksista ja alistavat keisarin harkittavaksi käsityksensä, että johdonmukainen seuraus maan lakien ja oikeuksien tunnustamisesta on se, että olisi »välttämätöntä kutsua maan säädety yleiseen kokoukseen maan rajojen sisällä». Tästä perustuslainmukaisesta esiintymisestä oli seurauksena valtiopäiväkutsu Porvooseen.

Porvoon valtiopäivillä edusti Mannerheim samaa kantaa kuin Pietarissa aikaisemmin. Oli jyrkästi pidettävä kiinni ruotsinaikaisista perustuslaeista ja niitten mukaisista oikeuksista. Kaikki uudistukset, jotka eivät olleet ehdottomasti välttämättömiä, olivat vaarallisia. Tänä ajankohtana tehdyt periaatteelliset muutokset niihin lakeihin ja säännöksiin, joille yhteiskuntajärjestyksemme perustui, olivat yhtä helposti kumottavissa kuin säädettävissäkin, mutta vankka kiinnipitäminen valloittajahallitsijan lupauksista säilyttää muutumatonta perustuslakimme ja oikeutemme, oli ainoa vakava pohja, jolle Suomen tulevaisuus voitiin rakentaa.

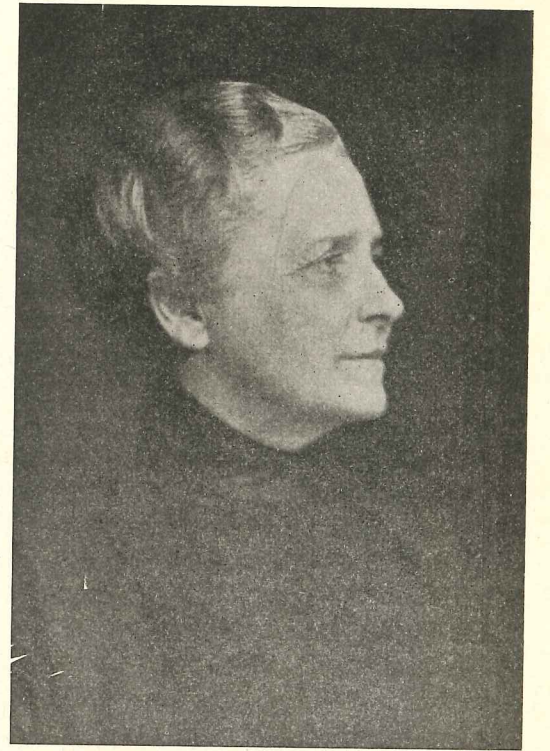
Carl Erik Mannerheimia on syystä pidettävä sen perustuslaillisen katsantokannan perustajana, jonka varassa Suomen todella onnistui sadaksi vuodeksi eteenpäin säilyttää autonomiansa, ja näin säilyneelle vuosisatain pyhittämälle ja varmistamalle pohjalle, ajan tullen, rakentaa itsenäisenä valtiona yhteiskuntajärjestyksensä.

Säätyjen ehdotuksesta Mannerheim määrättiin Suomen hallituskonseljin jäseneksi, ja hän hoiti siinä kansliatoimituskunnan, nyky-aikaisesti sanoen sisäasiainministeriön päällikkyyttä aina vuoteen 1816, jolloin hänet nimitettiin Turun ja Porin läänin maaherraksi. Hänet kutsuttiin 1820 uudelleen hallituksen jäseneksi, ja määrättiin

1822 uuden järjestelyn mukaisen »Suomen senaatin» talousosaston varapuheenjohtajaksi, joka merkitsi nykyisen pääministerin asemaa. Kaikissa toimissaan hän suoritti uraauurtavaa, tarmokasta työtä ja oli, niinkuin on yleisesti tunnustettu, hallituksen voimallisin, arvovaltaisin ja aikaansaavin voima. Mutta kun Suomen kenraalikuvernöörin virkaan hyväntahtoisen Steinheilin jälkeen tuli maan mahdollisimman täydelliseen venäläistyttyämiseen pyrkivä Zakrevski, kävi Mannerheimin asema vaikeaksi. Uusi kenraalikuvernööri sai aikaan ankan perustuslakiristiriidan rupeamalla, senaatin sivuutaen, Suomen asiain komitean ja ministerivaltiosihteerin, esittelemään asioita suoraan hallitsijalle ja toimituttamaan näin perustuslainvastaisesti syntyneitä päätöksiä toimeenpantavaksi. Mannerheim pyysi eroa virastaan. Aleksanteri sai hänet taivutetuksi jäämään, mutta kun Nikolai I oli astunut valtaistuimelle, hänelle myönnettiin lopulta pyytämänsä ero, vieläpä varsin ynsin muodoin, maalisk. 1. p. 1826.

Hän asettui nyt asumaan komeaan Louhisaareensa ja vietti täällä, politiikkaan enää puuttumatta, rauhallista tilanomistajan, ettemme sanoisi magnaatin elämää perheensä parissa, ja kuoli Turussa tammik. 25. p. 1837, täytettyään kuukautta aikaisemmin seitsemänkahdeksatta ikävuotensa.

Carl Erik Mannerheimin ylpeä, arvonsatunteva ulkonainen esiintyminen ja hänen ankara vaatavuutensa esimiehenä ja virkamiehenä eivät olleet erityisesti omiaan hankkimaan hänelle aikalaistensa tunnustusta. Mutta maan parhaat miehet, semmoiset kuin esim. Kustaa Mauri Armfelt, osasivat mahdollisista persoonallisista tunteista riippumatta, antaa hänelle arvon. Ja keisari Aleksanterin luottamuksen hän oli ensimmäisellä miehekkäällä esiintymisellään Pietarissa saavuttanut ja jatkuvasti säilyttänyt, mistä olivat todistuksena, virkanimitysten lisäksi, moninaiset »armonosoitukset», viimeksi korotus kreivin arvoon tammik. 7. p. 1824, mikä tapahtui Suomessa

Vapaaherratar Sophie Mannerheim, sotamarsalkan sisar, nykyaikaisen sairaanhoito-opetuksen uranuurtaja Suomessa.

uudessa »primogenitur» muodossa, so. kreivin arvonimi kuului vain suvun päämiehelle ja hänen vanhimmalle pojalleen, polvesta polveen. — Historian tuomion lausumme hänestä paraiten Danielson-Kalmarin sanoilla: »Pysyvän sijan maamme historiassa ja myöhempien sukupolvien kiittolisuuden muiston Mannerheim saavutti toiminnallaan suomalaisen lähetyskunnan puheenjohtajana sekä yhtenä ritariston ja aatelin johtomiehenä Porvoon valtiopäivillä. Hänen rehellinen isänmaallinen kantansa jää kaiken epäilyksen ulkopuolelle siinäkin tapauksessa, että monen aikalaisen lausuma käsitys hänen vallanhimoisesta, toisinaan tylystä luonteestaan, perustuisi, niinkuin näyttää, varmoihin tosiasioihin.» Tämä lausunto sopii myös hänen toimintaansa virkamiehenä. Hän oli, niinkuin Danielson-Kalmari samassa yhteydessä lausuu: »Kieltämättä etevin talousosaston jäsenistä», ja hänen ansionsa maaherrana ovat yhtä kieltämättömät. Lyhyesti, Carl Erik Mannerheim kuuluu Kustaa Mauri Armfeltin ja Robert Henrik Rehbinderin rin-

nalla siihen harvalukuisen Suomen miesten rintamaan, jonka ansioksi autonomi Suomen perustuslakien mukainen rakentaminen on luettava.

*

Louhisaassa kasvoi perhe, johon kuului kaksi tytärtä ja kolme poikaa, joiden kasvatusta kreivi Mannerheim itse mitä suurimmalla huolella ohjaili, niinkuin näkyy siitä laajasta kirjeenvaihdosta, jota hän kävi lastensa kotiopettajain kanssa. — Vanhin tytär, Sofia, meni naimisiin Lars Gabriel von Haartmanin kanssa, josta aikanaan tuli senaatin talousosaston pitkäaikainen ja vaikutusvaltainen varapuheenjohtaja, mutta hän kuoli vain parin vuoden avioliiton jälkeen. Häntä seurasi myöhemmin vapaaherratar von Haartmanina hänen nuorempi sisarensa Eva. — Pojista nuorin, *Johan Fridolf*, valitsi sotilasuran ja siirtyi jo nuorena Venäjälle ja sieltä ulkomaille, missä hän kuoli lapsettomana. Häntä lähinnä vanhempi, *August Erik*, suoritti lainopillisen tutkinnon Turun yliopistossa ja kohosi virkauralla lopulta mm. Suomen pankin johtajaksi. Hänellä oli taiteellisia taipumuksia, ja hän oli henkevä maailmanmies. Kuoli naimattomana Italiassa 1876.

Vanhin poika *Carl Gustaf* oli syntynyt 1797. Hän kuului ylioppilana siihen lahjakasten nuorten miesten piiriin, jonka muita jäseniä olivat mm. Aleksander Blomqvist, sittemmin Yliopiston kirjastonhoitaja ja oppihistorian professori, E. A. Sjögren, mainio kielitieteilijä ja Immanuel Ilmoni, aikanaan kuuluisa lääketieteen tutkija, ja otti innokkaasti osaa ylioppilaselämään. Hän suoritti keväällä 1819 sekä lainopillisessa että filosofisessa tiedekunnassa loppu-tutkinnot ja vihittiin samana kesänä maisteriksi sekä aloitti heti Suomen asiain komiteassa Pietarissa virkauransa, joka lopulta päättyi, Vaasan ja Viipurin läänin maaherranvirkojen kautta Viipurin vastaperustetun hovioikeuden presidentin virkaan v. 1839.

Carl Gustaf Mannerheimin varsin huomattavasta toiminnasta virka-

miehenä ja politikkona mainittakoon tässä yhteydessä vain hänen aloitteensa suomenkielen virkakielenä käytön laajentamiseksi ja hänen esityksestään tapahtunut suomenkielen professorinviran perustamiseksi hyväksyminen — molemmat 1850 — sekä osanottonsa yliopistolainsäädäntöön. Muistettakoon myös, että hän oli Viipurin suomalaisen kirjallisuusseuran jäsenen perustamisvuodesta ja puheenjohtaja vuosina 1847—1854. — Suuremman maineen kuin virkamiehenä ja yhteiskunnallisena toimihenkilönä hän saavutti tiedemiehenä. Hän oli näet maailmanmaineen saavuttanut hyönteistutkija, jonka julkaisujen luettelo käsittää nelisenkymmentä numeroa, joutokossa laajoja ja arvokkaita tutkimuksia. Ja hänen kovakuoriaiskokoelmansa, joka lopulta käsitti lähes 20.000 lajia, kuuluu tänäkin päivänä Helsingin yliopiston hyönteistieteellisen museon kaunistuksiin.

Kreivi Carl Gustaf Mannerheim oli naimisissa Vänrikki Stoolin tarinoista tutun everstiluutnantti C. C. von Schantzin tyttären Eva Vilhelminan kanssa, ja heillä oli kaikkiaan kuusi lasta, joista kuitenkin yksi poika kuoli lapsena ja toinen nuorena lukiolaisena. Tyttäristä vanhin meni ulkomaille naimisiin, seuraava, Vilhelmina, jäi naimattomaksi ja hallitsi neljättäkymmentä vuotta Louhisaaren sukutilaa, ja nuorin meni naimisiin silloisen filosofiantorin Adolf Erik NordenSKIÖLDIN kanssa, jonka, kuten tunnettua oli pakko valtiollisista syistä muuttaa maasta ja josta uudessa isänmaassaan tuli maailmankuulu tiedemies ja tutkimusmatkailija.

Vanhin poika *Carl Robert*, synt. 1835, opiskeli yliopistossa ja otti vilkkaasti osaa ylioppilaselämään, missä hän tuli tunnetuksi hyvänä näyttelijänä seuranäytelmissä ja sukkelana pilanäytelmäin kirjoittajana. Muuan tällainen, joka näytettiin eräissä juhlissa 1858 Ylioppilastalon rakennusrahaston hyväksi ja joka sisälsi hieman pilailua ajankohtaisista valtiollisista asioista, tuotti hänelle puolen vuoden relegation yliopistossa. Hän meni 1862 naimisiin vuorineuvos J. J. von

Julinin tyttären Hedvig Charlotta Helenan kanssa ja ryhtyi viljelemään sukutilaansa. Mutta kun kreivitär Helena jo 1881 kuoli, siirsi kreiv M. tilan sisarelleen Vilhelminalle, ja lähti pitkäaikaisille ulkomaanmatkoille, joilta hän palasi kotimaahan vasta 1887. Hän ryhtyi nyt liikemieheksi ottaen osaa erinäisiin teollisuusyrityksiin ja perustaen oman liikkeen, josta hänen tarmokkaalla ja taitavalla johdolla kasvoi Oy. Systemaninimellä tunnettu suuri konttoritarvikeliike, ensimmäinen alallaan Suomessa, ja jota hän virkeästi hoiti kuolemaansa asti 1914.

Louhisaassa kasvoi sinä aikana, jolloin kreivi Carl Robert kreivittäriin siellä isännöi, suuri perhe, johon kuului kolme tytärtä: Sophie, Eva ja Anna, sekä neljä salskeata poikaa, Carl, Gustaf, Johan ja August.

Nuorin tytär kuoli lapsena, häntä lähinnä vanhin, Eva, meni naimisiin Suomessakin kauan eläneen ja vaikuttaneen taitelijan, kreivi Louis Sparren kanssa, ja vanhin on Suomen sairaanhoitajatakkoulutuksen uudistaja ja kansainvälisesti tunnettu merkkihenkilö sairaanhoidon ja lastenhuollon alalla, Helsingin kirurgisen sairaalan ylihoitajatar vapaaherratar *Sophie Mannerheim*, joka kuoli v. 1928. Hän oli alallaan suuri johtajapersoonallisuus, täysin verrattavissa sukunsa keskuudessa esiintyneisiin useihin miehiin merkkihenkilöihin.

Pojista vanhin, *Carl Erik Johan*, oli lakimies ammatiltaan ja toimi Pohjoismaiden osakepankin Helsingin konttorin johtajana, kun hänet 1903, innokkaana vastarinnan miehenä, karkoitettiin maasta ja hänen oli pakko etsiä toimeentulonsa Ruotsissa, missä hän kuoli 1915. Hän oli naimisissa tunnetun laulajattaren Aina Ehrnröötin kanssa. Molemmat toimivat Ruotsista käsin suomalaisen vastarintaliikkeen hyväksi. Heidän poikansa, *Carl Erik*, synt. 1898, otti osaa Suomen vapaussotaan, ylennettiin urhoollisuudesta vänrikiksi ja myöhemmin luutnantiksi. Sodan jälkeen hän muutti Suomeen, missä hän viljelee omistamaansa Niemenkylän kartanoa Vihdissä. Talvisen puolustus-

sotamme aikana hän oli taas aktiivisessa palveluksessa ja ylennettiin ratsumestariksi. Kreivi Carl Erik Mannerheim on naimisissa Ingeborg Johanna Hjortin kanssa ja on kreivilliselle pariskunnalle syntynyt kaikkiaan kolme lasta, kaksi poikaa ja tytär.

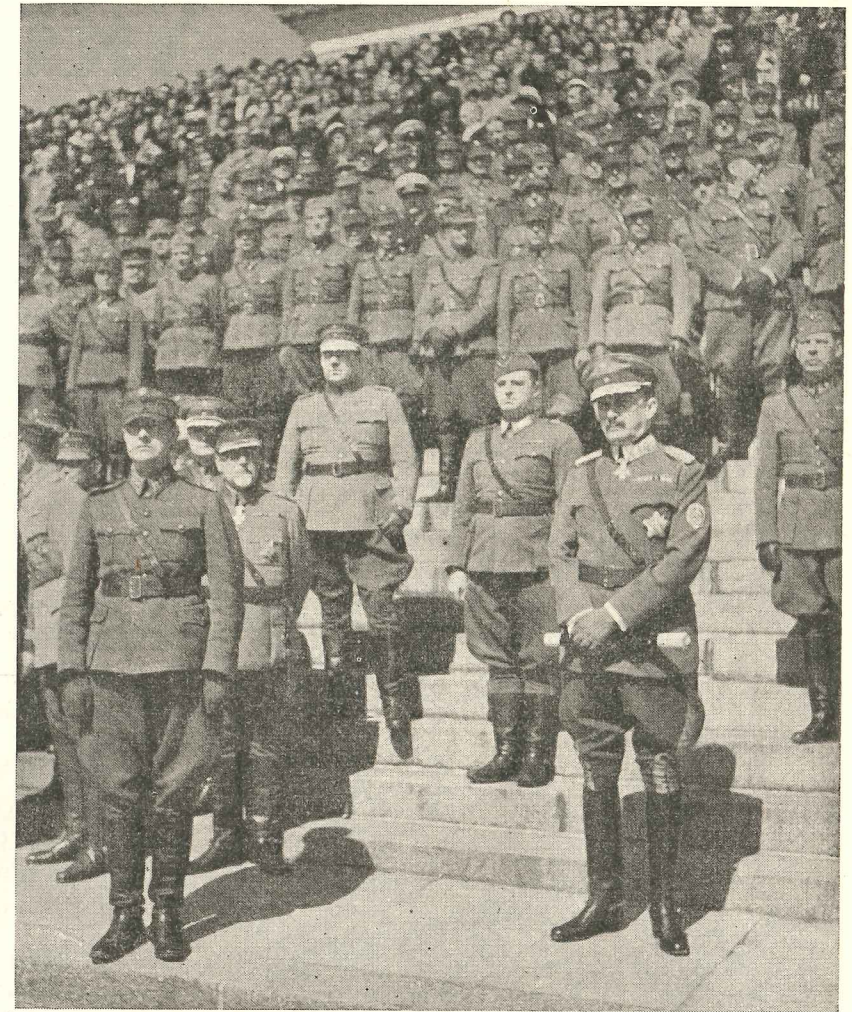
Toinen kreivi Carl Robert Mannerheimin pojista, *Carl Gustaf Emil*, joka käyttää etunimeä Gustaf tai Kustaa, syntynyt kesäkuun 4. p. 1867, on vapaussotamme sotilallinen johtaja, itsenäisen Suomen ensimmäinen sotamarsalkka, vapaaherra Mannerheim, jonka 75-vuotispäivää nyt vietämme ja jonka elämänvaiheita ja elämäntyötä lehtemme tässä numerossa eri puolilta kuvaillaan.

Kolmas pojista *Carl Fridolf Johan* suoritti Mustialan opistossa agronomitutkinnon, hoiti useita vuosia Jokioisten suurtilaa, mutta muutti, välillisesti hänkin sortotoimien aiheuttamista syistä, Ruotsiin, missä hän viljeli omistamaansa Grensholmin tilaa Östergötlandissa ja kuoli 1934. Hän oli naimisissa Sofia Palaemona Treschowin kanssa, ja tästä avioliitosta syntyneet lapset edustavat nykyisin ainoina Mannerheim-sukua Ruotsissa.

Nuorin pojista *Carl August Ludvig* opiskeli insinööriksi Ruotsissa, toimi jonkun aikaa Suomessakin, mutta muutti samoihin aikoihin kuin kaksi veljeänsä ulkomaille, Etelä-Afrikkaan, missä hän johti suurta sähköliikettä Johannesburgin kaupungissa. Hän kuoli 1910 lapsettomana.

*

Suomalainen Mannerheim-suku, joka vielä viime vuosisadan vaihteessa elinvoimaisena ja suhteellisen lukuisana eli Suomessa — vanha kreivi Carl Robert kreivittäriin ja nuorempine tyttäriin (hän oli 1883 mennyt uusiin naimisiin historiassamme tunnetun vapaaherra J. M. Nordenstamin tyttären, Sofian, kanssa ja oli hänellä tästä avioliitosta tytär Sofia Margareta) sekä hänen lapsensa kreivi Carl perheineen ja vapaaherratar Sofia sekä vapaaherra August Helsingissä, vapaaherra Johan Jokioisissa, kreivitär Eva Sparre Porvoossa ja

Suvun kuuluisin jäsen, sotamarsalkka C. G. Mannerheim.

vapaaherra Gustaf, hänkin verrat lähellä muita, Pietarissa — ja jonka sukutila, Louhisaari, yhä vielä oli suvun hallussa, niin että koko sisarusparvi saattoi kokoontua kuin kotiinsa tätinsä Mimmi (Vilhelmina) Mannerheimin luo, joutui sortovuosina täydellisesti hajalle. Vanhin veli karkoitettiin maasta, kaksi muuta veljeä katsoi niinikään olevansa pakoitettuja lähtemään maasta, kreivitär Sparren tie vei hänen miehensä kotimaahan, ja se maa, missä vapaaherra Gustafilla oli toimialansa, loittoni sekin sortovuosina tavallaan entistä paljon kauemmas Suomesta. Kun vielä sukutilakin v. 1903 oli myyty, näytti siltä kuin historiassamme niin mainehikas Mannerheimin suku,

jota maailmansodan aikana vain vapaaherratar Sophie nuorimpine siskoineen yksin kotimaassa edusti, tulisi tähän päättämään tehtävänsä Suomessa.

Kohtalo toi meille kuitenkin taikaisin, ja tavalla, josta on piirretty kunniakkain lehti historiaamme, yhden veljeksistä — sen jonka elämäntyötä nyt hänen juhlapäivänään kunnioittaen muistelemme — ja kun vanhimman veljen poikakin on palannut kotimaahan ja asettunut tänne ensimmäisen ja monen muun esi-isänsä ammattia, maanviljelystä harjoittamaan ja on perustanut kukoistavan perheen, näyttää suvun tulevaisuus Suomessa inhimillisesti katsoen olevan taattu.

AKU KOURA

Niin ain' on ollut asioitten laita,
ett' ihmiselle itse kullekin
ja perinjuurin parkitullekin
on onni joskus ylenmäärin saita.
Se saattaa kääntää hälle selkäpuolen;
mies heittää arpaa: elän vaiko kuolen?

Kun Kouran Aku etulinjaa kohti
vei viestiänsä hiukan viheltäin,
hän kotipuolen asioita pohti
ja paiski huolta vailla eteenpäin.
Hän mietti juuri: 'Kunpa saisin loman,
niin kertomuksen tuiki mahdollittoman
ma Annaliisan kuullen kertoisin.
Sais nähdä silloin, eikö vihdoinkin
tuo miehen merkitystä ymmärtäisi
ja pilkkasanan verran velkaan jäisi!'

Niin tietään paiskeli hän aamutuimaan,
ei tiennyt, että työhön ylen huimaan
ei vienyt miestä mielikuvitus,
vaan onni itse ohjin oikullisin.
Siit' oli poissa leikki, huvitus.

Jo taittui hältä jänkätaival pisin,
jo savun tuoksu tuntui sieraimiin,
kun kuusikossa hämyyn kierrettyssä
mies kykki ryysyissäänsä — selvä ryssä!
Ja silmä silmää vasten seisottiin.

Nyt tai ei koskaan! — Kiinni rinnuksiin
löi Aku äkkiarvaamatta kintaan
ja huusi: — Karvarille sopuhintaan
myyn selkänahkas, että tiedät sen!
Mut palan tyhjän kurkustaan hän nieli,
kun takaa kuului selvä suomen kieli:
— Ei temppu lie niin yksinkertainen!
Ja kesken kaiken roikaletta kaksi
löi Akun hetkisessä matalaksi
ja hältä puukon vei ja kiväärin.

Niin alkoi matkanteko tukalin.
Niit' oli kaikkiansa viisi miestä.
Jo Akun selkä kostui tuskanhiestä,
ja kylmä rinki tuntui jossakin.
Ja hetken mentyä hän huomasi vasta,
mik' esti iivanoita ampumasta:

-taistelulähetti

ei olleet varmat paikat heilläkään.
Ja Aku huusi, huusi hädissään
ja sortajansa piirustukset sotki.
Hän sylki, pullikoitsi, karjui, potki,
sai pari ryssistä jo pötkölleen
ja käsin kävi kiinni kolmanteen.

Mut silloin puuttui leikkiin politrukki,
mies suomalainen, simppe miehekseen.
Hän Akun suuhun sammalia tukki,
löi naganilla niskataipeeseen.
Mut Aku jatkoi yhä samaa rataa.
Sai potkut sattua, sai iskut sataa,
ei enää aikunut hän hellittää.
Kun kovan leivän terästäjän hampaan
hän iski kiinni kohtaan useampaan,
jo katkes politrukin nenänpää,
ja herra piti hurjaa elämää.

Niin jatkui tuoksina ja tiimellys,
ja vanjajoukon valtas väsymys.
Mut Aku — päästyänsä veren makuun —
jo päätti ottaa hengestänsä takuun,
ja ylläköllä käsikranaatin
hän koppas vyöltä ryssän korpraalin.
— Jos ette oitis suostu sovinnolla,
on teidän perinpohjin paha olla!
hän huusi äänin huikein, kantavin.

Se tepsä. Nousi kättä kymmenen.
Mut melske leikin tuiki totisen
jo oli kuultu asemissa asti.
Miesjoukko apuun riensi rivakašti,
ja kauan, ylenmäärin ihmeissään
se pöllisteli ryssää nenäpuolta.
Mut Aku, hän ei ollut milläänkään.
Hän vihelteli jälleen vailla huolta
ja hihaan pyyhiskeli hikeään.

Niin vieri viikko. Lomalippu tuli,
ja Aku muille käänsi kantapäät.
Hän kotikylään matkusti ja kosi.
Ja mikäli on miehen sana tosi
— hän joskus laskee omiansa, näät —
niin myöskin Annaliisan sydän sulii,
ja vapunpäivänä ol holjat häät.

Heikki Asunta.

Suomen Punaisen Ristin OSUUS viime sotiemme lääkintähuoltoon

Asemiehelle kirj. lääk.eversti
S. A. BROFELDT.

Suomen Punaisen Ristin komea sairaala.

Venäjänsä vallan aikana ei Suomella ollut oikeutta perustaa omaa kansallista Punaisen Ristin yhdistystä. Voitiin vain perustaa »Yhdistys haavoittuneiden ja sairastuneiden hoitoa varten.» Tämäkin yhdistys toimi ajoittain tarmokkaastikin ja lähetti jo v. 1877 ambulanssin Venäjän-Turkin sotaan ja kaksikymmentä vuotta myöhemmin pienemmän ambulanssin Turkin ja Kreikan väliseen sotaan. Venäjän-Japanin sodassa oli yhdistyksellä jo kaukaisessa idässä verraten suuri kenttäsairaala. Myös viime maailmansodassa oli sen hyvin varustetulla sairaalalla mahdollisuus näyttää maamme sairanhoidon korkeata tasoa.

Vapaussodassa ei yhdistyksellä ollut suuriakaan mahdollisuuksia päästä toimintaan, eikä sillä myöskään ollut mainittavampia lääkinävarastoja käytettävänä.

Hyvin käsittäen ne heikkoudet, jotka yhdistyksen toiminnan lamauttivat vapaussodassa, ryhtyi kenraali *Mannerheim*, tultuaan v. 1921 uudesti muodostetun yhdistyksen puheenjohtajaksi, tarmokkaasti valmistamaan yhdistyksen joka oli saanut Suomen Punaisen Ristin nimen, toimintaa sodan varalle.

Suomessakin näytti monesta varmaankin siltä kuin olisi maailmansodan jälkeinen rauha jäänyt ikuisiksi, kuten oli rauhanteossa suurin sanoin kehuttukin.

Tähän luuloon ei kokenut ja maailmaa laajalta nähty sotamarsalkkamme milloinkaan tuodittautunut. Yhä uudelleen hän teroitti kansalaistemme mieliin maamme aseman epävakaisuutta ja uuden sodan lähestymistä. Jo vuosia ennen nykyisen maailmansodan puhkeamista teki hän kaikkensa maan puolustusvalmiutta kohottaakseen, mutta sai kuitenkin vaan osittain ymmärtämystä tälle maamme eniten tärkeälle kysymykselle.

Suomen Punaisen Ristin toiminta järjestetään lujalle pohjalle.

Samoin täytyi myös Suomen Punaisen Ristin, Mannerheimin käsityksen mukaan, omalta kohdaltaan tehdä kaikkensa tämän valmiuden saavuttamiseksi. Yhdistykseltä puuttui kuitenkin edellytykset tähän, sillä sen varat olivat vähäiset eikä yhdistyksellä ollut mitään omaa toimintakeskusta. Mannerheim sai kansalaiskeräyksellä nopeasti kokoon useita miljoonia markkoja. Yhdistys sai myös lahjoituksia ja mm. oikeuden myydä omia postimerkkejä sekä osuuden raha-automaattien tuloihin. Myös piti yhdistys arpajaisia ja myyjäisiä. Täten onnistui Mannerheim luomaan tyydyttävän taloudellisen pohjan yhdistyksen tulevalle toiminnalle.

Oma sairaala ja kenttäsaaralat.

Helsingin kaupungin kanssa tehdyn sopimuksen perustalla sai S.P.R. mahdollisuuden ryhtyä toteuttamaan suurta päämaaliaan, rakentamaan omaa sairaalaansa. Se valmistui ja otettiin käyttöön v. 1932.

Näillä toimenpiteillä oli luonnollisesti tärkeä merkitys myös yhdistyksen valmistuessa sodanaikaiseen toimintaan.

Muutamia vuosia ennen sairaalan perustamista oli jo ryhdytty hankkimaan varusteita useita 150 paikkaa käsittäviä kenttäsaaraloita varten. Näinä vuosina valmisti toimikunta, jossa työskenteli 2 edustajaa S.P.R:stä, kenttäsaaraloitten varustusluettelot ja tarvikkeiden tyypit. Näiden pohjalla S.P.R. saattoi ennen talvisotaa täyteen käyttökuntoon 10 ambulanssia, jotka käsittivät 1500 potilaspaikkaa. Nämä varusteet kerättiin ja varastoitettiin S.P.R:n uuteen sairaalaan sen kenttäsaaralavarastoon.

Suomen Marsalkka Mannerheim luovuttaa opaskoiran sotasoikealle.

Valmiiksi pakattuja kenttäsaaraloita autokuljetusta odottamassa syksyllä 1939.

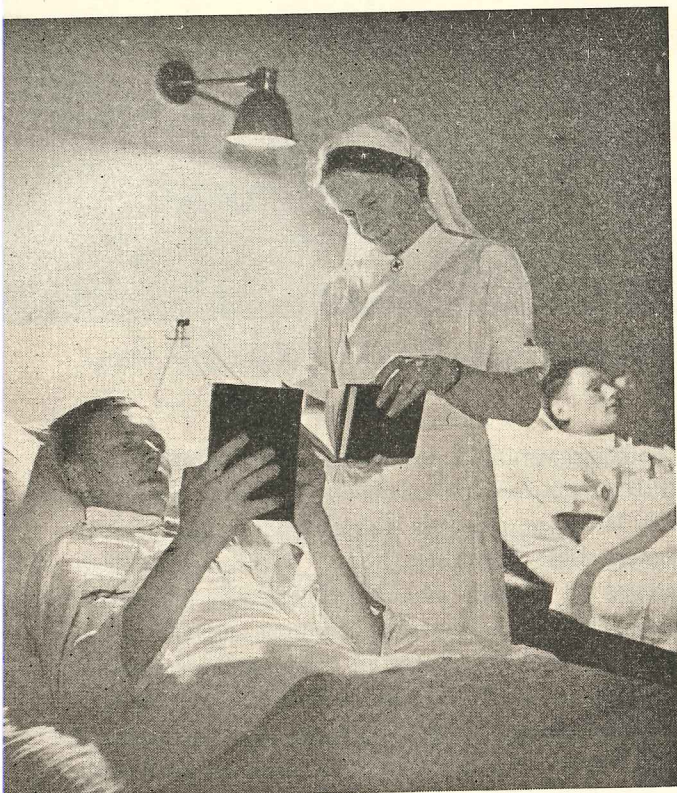
Sodanaikaistakin toimintaa silmälläpitäen oli S.P.R:n sairaalaan pääasialliseksi toiminta-alaaksi määrätty kirurgiset taudit ja lähinnä tapaturmaisesti loukkaantuneiden kirurginen hoito. Täten kyettiin sairaalassa jo rauhan aikana kehittämään haavoittuneiden ja loukkaantuneiden hoidossa sopivat menetelmät. Samalla koulutettiin tähän hoitoon erikoistunut henkilökunta. Osoituksena siitä, kuinka laajan kokemuksen tilapäisvammojen hoidossa sairaala täten hankki, mainittakoon että sairaalan tähänastisena toiminta-aikana on siellä hoidettu n. 125.000 päivystystapausta, joista on 12.000 hoidettuja luunmurtumia ja n. 70.000 tilapäishaavaa. Aineisto on siis suurempi kuin talvisodan haavoittuneiden kokonaismäärä.

Jo rauhanaikana Mannerheim oli perustanut S.P.R:n toimikunnan, joka järjesti maan sairaanhoitajatarhunnan toiminnan sodan varalta. Tämä S.P.R:n sairaanhoitajatarhervi käsitti ennen sotaa n. 5.500 hoitajataria, joiden sodan sattuessa tuli asettua puolustuslaitoksen käytettäväksi.

Suomen Punainen Risti ei kuitenkaan suunnitellut itsenäisten lääkinämuodostelmien lähettämistä rintamalle, sillä niiden toiminta irrallisena joukko-osastoista katsottiin vaikeaksi.

Ennen talvisodan alkua siirrettiin kaikki S.P.R:n kenttäsaaralat joukkojen mukana rintamalle. Siellä ne muodostivat tärkeän osan kenttäsaaralarenkaastamme. Henkilökuntana oli niissä runsaasti S.P.R:n sairaalassa oppia käyneitä nuoria kirurgeja ja lääkäreitä.

Osa Suomen Punaisen Ristin sairaalaakin siirrettiin ennen talvisodan alkua välillä eräeseen maaseutu-kaupunkiin, mutta sodanvaaran näyttäessä vähenevän ja työmahdollisuuksien pääkaupungissa suurenevan siirrettiin sen toiminta talvisodaksi takaisin Helsinkiin ja sen ympäristöön perustettuihin osas-

toihin. Eri osastojen yhteinen paikkaluku nousi talvisodassa yli 1.200:n.

Sodan jälkeen nämä osastot täyttivät suurimman osan haavoittuneiden erikoispaikkatarpeesta maasamme. Niinpä sairaalassa hoidettiin kaikki aivo- ja hermovammaiset, siellä oli osasto vaikeita luunmurtumia varten ja leukakirurgisia tapauksia varten. Sotien välillä jatkui tämä toiminta heikentymättömänä.

Sotainvaliidiiden huolto.

Talvisodan jälkeen muodostettiin S.P.R:n sotasairaalan yhteyteen myös keskus S.P.R:n sotainvaliidihuoltoa varten. Tämän Helsingin keskuksen avuksi kehitettiin invaliidihuollon maaseutuverkosto. Lotta-Svärd-yhdistyksen paikallisosastojen ns. yhdyslotat suorittivat kenttätöitä, ottaen selvää alueellaan olevien sotainvaliidiiden oloista ja tarpeista sekä pitäen heistä omaa kortistoa ja välittäen tietoja Helsingin keskuksen.

Vähitellen osoittautui tarpeelliseksi perustaa myös maaseutukaupunkeihin ns. sotainvaliidihuollon maaseutukeskuksia. Niitä on tällä kertaa 13 ja toimii niissä paitsi yhdyslottaa, erikoiset ammattihoitajat, joiden tehtävänä on koettaa, paikallisia mahdollisuuksia hyväkseen käyttäen, sijoittaa invaliideja työ-

hön tai hankkia heille opetusta tai harjaannusta uuteen ammattiin. Näissä maaseutukeskuksissa oli sitäpaitsi useimmiten tukena toipilas- tai kurssikodit, joihin sairaalan ulkopuolella asuvat sotainvaliidiit voivat hoidossaan turvautua. Useimmassa maaseutukeskuksessa oli oma lääkärinsä, tavallisimmin kirurgi.

Jo ennen tätä sotaa saatiin tämä huoltoverkosto laajennetuksi siten, että Sotainvaliidiiden Veljesliitto yhtyi siihen asiamiehineen. Nykyisen sodan kynnyksellä muodosti S.P.R. ja Veljesliitto yhteisen sotainvaliidihuoltokeskuksen, joka oli yhteistyössä puolustuslaitoksen lääkintöosaston kanssa.

Suomen Punainen Risti nykyisessä sodassa.

Nykyisessä sodassamme on S.P.R:lla ollut vielä suurempi osuus lääkintähuoltoon kuin talvisodassa. Jo talvisodan kestäessä, mutta varsinkin sen jälkeisinä kuukausina oli S.P.R:lla onni saada ulkomailta, pääasiassa Ameriikasta erittäin suuret määrät erilaisia sairaalatarvikkeita. Näiden varastojen turvin S.P.R. kykeni nopeasti uudestaan varustamaan ja laajentamaan 200-paikkaisiksi kaikki aikaisemmat, talvisodassa pahasti kuluneet ja vähentyneet kenttä-sairaalsaa ja perustamaan vielä 6 uutta kenttä-sairaala varalle. Koska S.P.R:n taholla sitäpaitsi oltiin varmoja siitä, että maan sairaalatarvikkeet eivät

Ensiavun anto haavoittuneille Haav.Sjp:ssa.

Lääkäri antaa hoitoa vaikeasti haavoittuneelle JSp:ssa.

tulisi sodassa riittämään, varustettiin edelleen neljänä ryhmänä 250 paikan sairaalatarvikkeet. Kaikki nämä joutuivat jo sodan alkuvaiheessa vuorostaan sotatoimialueelle ja täyttivät siellä erittäin tärkeän tarpeen. Myös muita sairaalatarvikkeita S.P.R. luovutti suurissa määrin lääkintähuollon tarpeisiin. Jo talvisodan aikana S.P.R. oli luovuttanut armeijalle satakunnan ambulanssiautoja ja käynnissä olevan sodan aikana on niitä edelleen luovutettu.

Suomen Punaisen Ristin sairaala on talvisodasta saakka keskeyttämättä jatkanut laajennettua toimintaansa haavoittuneiden ja sotainvaliidiiden hoidossa. Siten sairaala on edelleenkin keskuksena aivo- ja hermovammaisten, leukamurtumien, vaikeiden ampumamurtumien ja amputoitujen hoidossa. Sairaalassa on fyysikaalinen hoito voimistelu- ja urheilu kehitetty sotavammojen vaatimuksien mukaiseksi. Erikoisen tärkeänä on tässä sairaalassa pidetty askartelu- ja työhoitoa haavoittuneiden mielen, elämänuskon ja työilön ylläpitäjänä. Niinpä on saatu kehittämään monet omat as-

kartelumallit ja työmuodot. Kaikessa tässä toiminnassa on S.P.R:n sairaala ollut johtavana elimenä, josta aatteet on levitetty muihin sotasairaaloihin. Vähitellen on siten muuallakin opittu käsittämään,

Haavoittunutta kuljetetaan etulinjoilta pois ahkiassa.

Haavoittunutta siirretään JSp:aan.

että haavoittuneiden hoidossa ei ole tärkeä ainoastaan lääkärihoito, vaan myös elämänuskon ylläpitäminen. Vieläpä viimenmainitulla on merkityksensä haavojen paranemisessakin.

Sairaanhoitajattarien koulutus.

S.P.R:n sairaanhoitajatar-reservi oli jo ennen nykyistä sotaa kohonnut n. 8.000 hoitajattareksi ja taas katsottiin sen riittävän sodan tarpeita varten. Tämä sitä suuremmalla syyllä, kun Lotta-Svärd-yhdistys oli vuosien kuluessa ja etupäässä talvisodassa saanut koulutetuksi useita tuhansia enemmän tai vähemmän sairaanhoitotyöhön tottuneita lääkintälöittä. Talvisodan kokemukset olivat toiselta puolen osoittaneet, että on olemassa suuri ero laskettujen ja todella työhön osaaottavien välillä. Senkin vuoksi katsoi S.P.R., joka jo koko sairaalansa olemassa oloajalla oli kouluttanut sairaanhoitoapuhenkilökuntaa ja talvisodan kynnyksellä ja sen aikana antoi useille tuhansille ensiapukurssejansa, että maan lääkintähuolto kipeästi kaipasi kaikki ne apuvoimat, jotka joko aikaisemmin olivat koulutusta saaneet tai jotka asetuiivat käytettäväksi. Näin syntyi S.P.R:n apusisarjärjestö. Siihen kuuluu tavallaan kaksi osastoa. Toinen osasto, joka käsittää sairaala-apisaret, kouluttaa voimia sekä rintaman että kotiseudun lääkintämuodostelmia varten; toisen osaston tarkoitus on kehittää erikoinen kotiapusarkunta, joka rauhan aikana levittäytyy yli maan ja avustaa lähinnä terveysisaria maaseudun terveydenhuollossa. Näillä molemmilla apusisaryhmillä on vielä oleva maam-

me lääkintä- ja terveydenhoidossa suuri merkityksensä.

Edellisessä olemme nähneet, kuinka määrätietoisesti ja tuloksellisesti S.P.R. on toiminut siitä alkaen, kun sotamarsalkka Mannerheim asettui yhdistyksen johtoon. Hän laati heti alussa yhdistykselle selvän määrätietoisin ohjelman. Hänen arvovaltansa turvin toiminta kehittyi yhä laajemmaksi. Vaikeudet ovat olleet sekä alussa että vielä viime vuosinakin erittäin suuret, toisinaan ylivoimaisilta näyttävät, mutta itsepintaisesti ja tarmokkaasti Mannerheim saattoi kaiken päätökseen ja tulokseen.

Niin saatiin sairaala pystytetyksi ja sen avulla henkilökunnat koulutetuiksi ja menetelmät selvitettyiksi sodanaikaisessa lääkintähuollossa. Niin tulivat suuria summia, kymmenkunta miljoonaa, nielivät kenttäsaarialavarastot ohjelmanmukaisesti valmiiksi jo ennenkuin sodan onnettomuudet maamme yllättivät. Sairaanhoitajatarreservit olivat myös kootuna, uutta apuhenkilökuntaa saatiin koulutetuksi ja koulutetaan edelleen. Sotainvaliidien jälki- ja erikoishoidolle luotiin S.P.R:n sairaalassa hyvät mahdollisuudet ja sotainvaliidihuolto järjestettiin sen toimesta uudelle, ajanvaatimukset täyttävälle kannalle.

Kunnia ja kiitos tästä lankeaa yksinomaan sotamarsalkka Mannerheimille, joka ei hetkeksikään ole hellittänyt otettaan näidenkin suunnitelmien toteuttamiseksi ja joka vielä tänäkin päivänä, muun valtaavan työtaakan painamana, kuitenkin valppaasti seuraa ja johtaa Suomen Punaisen Ristin toimintaa ja erikoisesti siltä osaltaan, josta edellisessä on ollut selostus.

KASVOT PÄIN ITÄÄ

Venäjä, vuosituhantisen perivihollisemme, pyrkimyksenä on jo Pietari I:n ajoista lähtien ollut saada Suomi ja koko Skandinaavia haltuunsa ja siten avata Aasian slaavilaislaumoille tie Atlantin rantaan. Tämä länteen, valtamerien äärelle pyrkivä slaavilainen expansio-unelma on jo yli kaksisataa vuotta kytenyt venäläisessä alitajunnassa ja aina suotuisien suurpoliittisten konjektuurien vallitessa se on leimahtanut ilmieliekkäihin hyökkäyssotina länteen. Me suomalaiset olemme aina, maamme sotilaspoliittisesta asemasta johtuen, joutuneet vastaanottamaan ja torjumaan nämä venäläisten hyökkäysaallot toisen toisensa jälkeen ja siten raskain uhrein säilyttäneet sekä Suomen että samalla myös muut pohjolan maat vapaina ja itsenäisinä.

Syksyllä 1939 oli suurpoliittinen tilanne venäläisille jälleen otollinen ja tsaari-Venäjä perinteitä seuraten bolshevistinen-Venäjä aikoi panna täytäntöön Pietari I:n testamentin määräykset. Me jouduimme talvisodassa 1939—40 torjumaan idän slaavilaislaumat ja yksin koko pohjolan puolesta me taistelimme ankarat torjuntataistelumme. Moskovan rauha oli meille kova, mutta maan itsenäisyys ja vapaus säilyi ja slaavien yritykset päästä Skandinavian yli Atlantin rantaan oli vielä kerran torjuttu.

Jo Suomen mustana päivänä 13. 3. -40, me kaikki tiesimme, että Moskovassa oli tehty vain välirauha. Me tiesimme, että vaikka vihollisemme oli ensi yrityksessään epäonnistunut, se tulisi pian uudistamaan hyökkäysyrityksensä. Me emme silloin tienneet milloin se tulisi tapahtumaan, mutta sen me kaikki, joka ainoa suomalainen, tiesimme, että se tapahtuisi pian. Jo kesällä ja syksyllä 1940 kerääntyivät sodan myrskypilvet idän taivaalla, mutta vasta kesäkuussa 1941 rajuilma alkoi.

Saksan—Venäjän sodan 22. 6. 1941 alkaessa olivat ryssien joukkojen keskitykset rajoillamme ja sen yhä uudistuvat uhkavaatimukset pakoittaneet maamme nostamaan kenttäarmeijan jälleen aseisiin ja jo juhannuksena tuhosivat ryssän turmanlinnut jälleen suomalaisia kaupunkia ja kyliä ja surmasivat niiden asukkaita. Sota oli jälleen syttynyt.

Vihollinen oli valmistautunut suurhyökkäykseen länttä vastaan. Sen armeijoiden ryhmitys, sen rakentamat lukuisat uudet, länteen suuntautuvat strategiset rauta- ja maantiet ja sen Karjalaan, aivan rajamme taakse, rakentamat lukemattomat lentokentät, jotka mahdollistivat tuhansien ja taas tuhansien pommitus- ja hävittäjäkoneiden toiminnan länteen, kaikki nämä tekijät osoittavat sen.

Yleinen tilanne oli meille sodan syttymishetkellä edullisempi kuin ehkä koskaan ennen taistellesamme itää vastaan. Vihollinen ei kyennyt tällä kertaa keskittämään meitä vastaan satakertaista ylivoimaansa, vaan me saimme otella meitä lukumääräisesti vain muutamia kertoja voimakkaamman vihollisen kanssa. Tehtävämme oli nyt, koska kerran kimppuumme käynyt vihollinen sotaa tahtoi, tuhota rajoillemme keskitetyt vihollisvoimat, ottaa takaisin mustana keväänä meiltä ryöstetty Karjala ja vihdoin, tilaisuuden sen salliessa, työntää rajamme itään, Suomen heimojen ikimuistoisista ajoista alkaen asumaan Karjalaan, järvikaupunkoihin Laatokan ja Vienanmeren välille. Me tahdoimme kerrankin saada rajat, joita voisimme puolustaa ja me tahdoimme siirtää rajamme Suomen heimojen asuma-alueen itäreunaan.

Pian on taas juhannus ovella ja tämän kertainen taistelumme itää vastaan on jo silloin kestänyt kokonaisen vuoden. Tämän vuoden aikana on paljon merkittävää tapahtunut. Kun vihollisen turmanlinnut juhannuksena 1941 hyökkäsivät yllättäen maahamme ja siten aloittivat hyökkäyssodan, ei varmaan kukaan uskonut, että sotaa jatkuisi vielä seuraavanakin juhannuksena eikä monikaan olisi silloin voinut kuvitella todeksi sitä, että suomalaiset joukot vuotta myöhemmin seisosivat vartiassa idässä suomalaisen asutuksen itärajalla, Syvärillä ja Äänisjärven rannoilla.

Se on nyt kuitenkin tapahtunut ja se tapahtui yllättävän nopeasti ja syyskesällä me saamme viettää toista vuosipäivää: olemme silloin olleet Syvärillä ja Äänisjärvellä, suomalaisen asutuksen itärajalla kokonaisen vuoden.

Me kestäimme sodan ankaran paineen lujina voitolliseen loppuun saakka.

H.

INTIA EROAA ENGLANNIN IMPERIUMISTA?

Jos brittiläisen imperialismiin suuri runoilija, autuaasti nukkunut Rudyard Kipling nyt heräisi katselemaan maailman menoa, niin hän pudistelisi päätään ja virkkaisi Lontoon herroille: »Mitäs minä aikoinaan sanoinkaan. East is east and west is west and never will they meet! Itä on itä ja länsi on länsi eivätkä ne koskaan kohta toisiaan — nimittäin veljellisessä sovussa ja yhteisymmärryksessä. Siis hallitkaa herroina imperialisteina niin kauan kuin voitte tai kukistukaa taistellen, koska kaikki välimuodot ovat pahasta. Ennen kaikkea ne ovat turhia eikä sovitteluin hallita imperiumia!»

Tuo katsantokanta on istunut melko lujasti brittiläisen valtiotaidon määräävien miesten aivokopissa, pitipä se sitten paikkansa tai ei. Englanti on itse pieni maa ja Intia on suuri, mutta hajanainen. Old England edustaa ainoastaan 7—8 % imperiumin asukasluvusta ja vajaan 1 % pinta-alasta, mutta on rakentanut kumminkin voiman ja viekkauden, oston ja suostuttelun keinoin laajimman valtakunnan, minkä maailma on koskaan nähnyt. Ja Intia on tämän valtakunnan kallein helmi — »helmi Britannian kruunussa» niinkuin englantilaiset itse sanovat, mutta tosiasiallisesti se on paljon enemmän. Tuo Etelä-Aasian suuri niemimaa, jonka omistus lisäkkeineen on antanut Englannin kuninkaalle Intian keisarin arvonimen, satoja miljoonia suoranaisesti hallittuja erivärisiä alamaisia ja yli 600 vasalliruhtinasta, edustaa brittiläisen imperiumin ihmisvaroista suorastaan valtaosaa eikä sen osuus pinta-alastakaan ole vallan vähäinen, vaikka imperiumiin kuuluu sellaisia valtavan laajoja autiomaita kuin kaakkoisen ja läntisen valkoisen Australian takana olevat miljoonien neliökilometrien takamaat tai koko vähintään yhtä laaja Pohjois-Kanada, monet eteläisen Antarktismantereän liepeet ja Afrikan seudut ym.

Brittiläinen Intian keisarikunta, johon kuuluu myöskin Belutshistan ja josta Birma vasta maailmansodan jälkeen erotettiin itseshallinnolliseksi, vaikka siitä huolimatta aina kapinallisena pysyneeksi maaksi,

on nimittäin paremminkin kokonainen maanosa kuin maa sanan tavallisessa mielessä. Koko pitkän historiansa aikana tämä jättiläismaa, joka on yhtä laaja kuin koko Eurooppa Venäjän länsipuolella, ei koskaan ole ollut äärimmäisiä rajojaan myöten valtiollisesti yhtenäinen, ei edes suurmogulien aikana. Sen maantieteellinen asema mahtavien vuoristojen eristämänä muusta Aasiasta tekee siitä jo oikeastaan aivan erillisen, troopillisen ihmeitten maailman, jonne kaikkien lännen ja idän seikkailijoiden ja valloittajien mieli on palanut kautta vuosituhanten. Jos tahdot sanoa lyhyesti, mikä Intia on, ei siitä tulisi kerta kaikkiaan mitään, sillä sanat uupuvat kesken taipaaleen riittämättä mihinkään. Tuolla alueella, jonka luoteessa Soliman-vuoristo ja Hindukush, pohjoisessa Himalaja ja koillisessa Assamin sekä Birman rajavuoristot leikkaavat enemmän tai vähemmän täydellisesti erilleen Aasiasta jättäen vain sinne tänne maahantunkijoille sopivia, vaikka vaikeakulkuisia portteja, troopillinen elämä kuhisee moninaisempana kuin missään muualla.

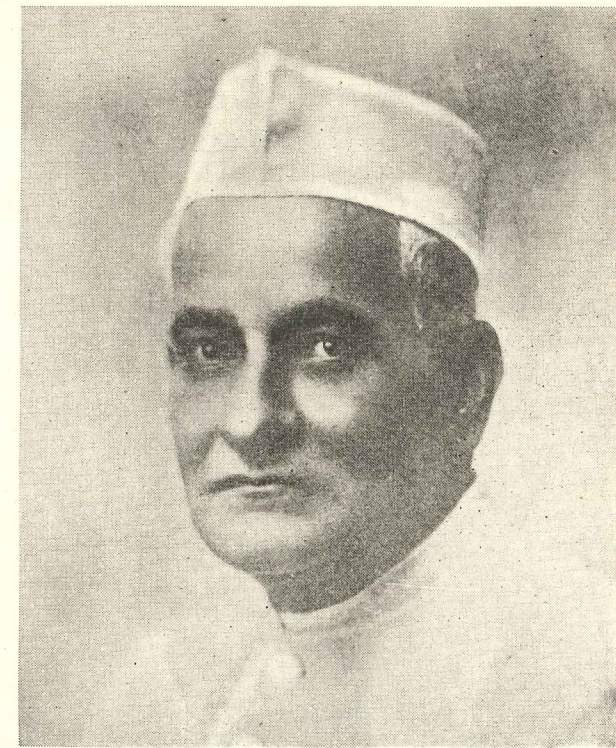
Toistasataa kieltä ja monia rotuja.

Ajateltakoon jo Intian luonnonsuhteita. Gangesin, Bramaputran, Induksen ja niiden lisäjokien muodostamilta valtavilta viljelystasangoilta joudutaan pohjoisessa ikuisen lumen peittämiin vuoristoihin ja taas etelässä todellisiin autiomaihin, jotka muistuttavat Saharaa (Tharr-erämaa) tai metsäisiin aarniovuoristoihin ja Dekkanin kuumille savanneille. Troopillisen elämistön ja kasviston sekä sen mukana ilmaston ja viljelyksen vaihtelut ovat siten maan eri osissa tavattoman suuret ja tekevät sangen monipuolisen tuotannon mahdolliseksi. Ja nämä seikat ovat vaikuttaneet myöskin Intian rotukehitykseen ja historiaan. Luoteesta maahan tunkeutuneet arjalaiset valtasivat vähitellen suurimmaksi osaksi nuo pohjoiset suuret viljelystasangot, jotka nyt ovat osaksi maailman tiheimmin asuttuja seutuja, mutta valloittajat

eivät säilyneet sekoittumattomina. He tunkivat osaksi tieltään tummaihoiset dravida-kansat, joita Dekkanissa ja Etelä-Intiassa on säilynyt vielä melko puhtaina ainakin 60—70 miljoonaa, mutta osaksi taas dravidat sulautuivat arjalaisiin muodostaen erilaisia rotusekoituksia. Eikä sillä hyvä. Aikojen kuluessa on sitten Intiaan tullut useita muita valloittajia: skyyttejä, hunneja, koillisesta vuoristojen mongooliheimoja, vieläpä arabialaisia ja huomattava turkkilaisperäinenkin rotuaines. Nämäkin sekaantuivat arjalaisiin, dravidoihin ja muihin ja näin syntyi yhä uusia kasteja, vieläpä kansallisuksiakin. Ja jo ennen dravidoja oli maassa asunut sangen tummia, milteipä mustiakin kähärätukkaisia heimoja, joiden jälkeläisiä asuu niemimaalla ja joitten verta virtailee monen korkeampiinkin kasteihin kuuluvan intialaisen suonissa. Eipä ihme, että maassa lasketaan puhuttavan toistasataa eri kieltä, joista toiset saattavat olla hyvinkin laajalti levinneitä niinkuin esimerkiksi hindostani ja bengali, kun taasen jotakin alkuasukasheimon kieltä puhuu ehkä vain muutama tuhat alastonta pakanaa. Ja rotusekoitusta ovat viime vuosikatoina vielä lisäilleet eurooppalaiset valloittajat sekoittamalla erilaisiin itämaisiin aineksiin, vaikka täten syntynyt sekarotu, ns. euraasialaiset, onkin onnetonta, molempien emoainestensa halveksunaa ihmisjoukkoa, jolla ei ole oikein paikkaa taivaassa eikä maan päällä.

80 kastin ja suurten uskontojen maa.

Maan poliittisen historian, yhteiskunnallisen elämän sekä koko kehityksen kannalta vielä ratkaisevampi on ollut Intian uskonnollinen muotoutuminen. Intia on maapallon suurten uskontojen todellinen kehto, uskonnollisen ajattelun ja viisaustieteellisten, varsinkin moraalioppien kotimaa. Noilla uskonpoilla ja moraali filosofisilla järjestelmillä on vieläkin suorastaan vallitseva vaikutus intialaisten elämään ja ne aiheuttavat väestön keskuudessa syvemmin vaikuttavia vastakohtia kuin konsanaan valtiopoliittiset, kansalliset tai kielelliset jakorajat. Ajateltakoon esimerkiksi hindujen ja muhamettilaisten sananparrellista verivihollisuutta, jota englantilaiset ovat saaneet aina olla hillitsemässä poliisin patukka ja usein paljon kovempikin ase kourassaan. Brahmanistinen hindulaisuus muodostaa maan väestön uskonnollisen pääaineksen, enemmistön, jonka uskonnollis-yhteiskunnallinen, alkuaan kansalliseen ja rotualkuperään

Intian nationalistisen kongressipuolueen johtaja Jawaharlal Nehru.

perustuva luokitus jakaa 80 kastiin elikkä yhteiskuntaluokkaan, kun parempaakaan sanaa emme voi käyttää. Tuo luokitus ei ole käytännössä ainoastaan hindujen, vaan myöskin laajalti muhamettilaisten ja muidenkin uskontojen piirissä ja sillä on syvälinen merkitys vielä nytkin. Ajateltakoon vain niitä 60—70 miljoonaa kaikkein alimpien kastien jäsentä, »untouchables», joiden alkeellisimpien ihmisoikeuksien puolesta Gandhi on taistellut ankarasti. Eihän tuollaisen täydelleen epäpuhtaana pidetyn kastin jäsen saa edes antaa varjonsa langeta korkeakastisen bramiinin tielle, koska varjokin jo saastuttaa korkeamman kastin jäsenen. Ja mitä pitemmälle rotujen ja uskontojen sekä rotujen sekoitus on kehittynyt, sitä monimutkaisemmaksi kastisysteemikin on paisunut.

Kastisysteemin vaikutus eritoten yhteiskunnallisiin oloihin on tavaton, kun taasen uskontojen vastakohtat määräävät ensi sijassa maan valtiollisen muodon Hinduja on sanokaamme ainakin 250 miljoonaa Intian lähes 390 miljoonasta asukkaasta ja muhamettilaisiin täytyy nykyisin laskea vähintäänkin 80 miljoonaa. Tämä muhamettilainen, ensi sijassa Induslaakson ja suurten keskimaakuntien aines on sita paitsi sotaisinta, fyysisesti voimakkainta ja aktiivisinta, niin että jos Intia joutuisi aivan muusta maail-

masta riippumattomana järjestämään tavalla tai toisella sisäiset olonsa, niin muhamettilaiset ennen pitkää olisivat koko maan herroina niinkuin esimerkiksi suurmogulien aikana. Sitten on buddhalaisia kymmenkunta miljoonaa, koska brahmanismi syrjäytti jo varhain tämän Intiassa kotoperäisen ja kerran jo vallinneen uskonnon tai moraalioppisysteemin. Samoin on muutamia miljoonia dshainalaisia ja myöskin 5—6 miljoonaa kristittyä, jotka jakautuvat ainakin 40 eri kirkko- ja lahkokuntaan. Kun tähän lisätään vielä uskonnollisen sekasorron ja kulttuuriasteitten moninaisuuskuvan täydentämiseksi kaikkien suurten uskontojen ulkopuolella pysyneet, osaksi sangen alkukantaiset metsäläisheimot ym., niin saa käsityksen siitä, mitä Intia on noissa suhteissa.

Yli 600 ruhtinaskuntaa.

Yhtä merkillinen on Intian keisarikunnan sisäinen, valtiopoliittinen rakenne, sellaisena kuin miksi se on kehittynyt brittiläisessä herruudessa. Enemmän kuin 2/3 Intian väestöstä kuuluu suuriin maakuntiin, jotka aikaisemmin olivat suorastaan brittien hallinnon alaisia, mutta joilla nykyisin on rajoitettu itsehallintonsa maakuntapäivineen ja -hallituksineen. Englannin kruunua edustaa sitten varakuningas, jolla on vielä nytkin sangen laajat valtuudet, vaikka hän vallankäytössään onkin Lontoon hallituksen alainen. Brittien rakennuttamassa komeassa pääkaupungissa New Delhissä, joka sijaitsee aivan vanhan, historiallisen Delhin vierellä, varakuningas hallitsee neuvostoineen, joka on Intian hallitus, ja keskusparlamentteineen, jolla on ainoastaan neuvoa-antava merkitys.

Tämän parlamentin ylähuoneen tavallaan muodostaa ruhtinasten kokous tai kamari, jossa ovat edustettuina huomattavammat Intian ruhtinaat. Ruhtinaskuntia on näet kaikkiaan yli 600, toiset niistä vain meikäläisen pitäjän veroisia, jotkut taas oikeita valtakuntia ja sisäisesti niin itsenäisiä, että ruhtinaalla voi olla omia sotajoukkojakin. Hyderabadin nizam Etelä-Intiassa hallitsee yli 20 miljoonaa alamaista ja on tunnetusti maapallon ehkä rikkain mies suunnattomine kulta- ja jalokiviarsteineen sekä muine jättiläisomaisuuksineen. Useat muutkin Intian suurempien ruhtinaskuntien hallitsijat ovat kautta maailman tunnetut nabobeina, jättiläismäisten rikkauksien omistajina, jotka on aikojen kuluessa hankittu alamaisten hiellä ja verellä. Nämä suuret herrat ovat Britannian kruunun vasalleja ja varakuningasta edus-

taa heidän luonaan yksi tai useampi neuvonantaja, jolla tietenkin on tiukan paikan tullen ratkaiseva sananvalta. Hän kontrolloi ruhtinaan vallankäyttöä ja puuttuu Delhin sekä tarpeen tullen Lontoon suostumuksella tiukastikin asiaan. Onpa silloin tällöin erotettukin jokin poliittiselta kannaltaan epäluotettava tai liian despoottisen ja ahneen vallankäytön vuoksi tunnettu potentaatti.

»Hajoita ja hallitse.»

Eipä ole oikeastaan ihme, että englantilaiset ovat pystyneet Intian vähitellen valtaamaan ja sitä hallitsemaan. He ovat käyttäneet ikivanhaa divide et impera-, hajoita ja hallitse-periaatetta ja hoitaneet Intian kurissapidon sangen vähin voimin. Valkoisia brittiläisiä joukkoja siellä oli viime vuosina ennen sotaa vain noin 60.000 miestä ja lisäksi lähes kaksi sen vertaa alkuasukasjoukkoja, jotka olivat brittiläisen päällystön, osaksi alipäällystönkin komennossa. Lisäksi tulivat ruhtinasten omat joukot, yhteensä noin 30.000 miestä. Englantilaiset ovat mielellään käyttäneet muhamettilaisia hinduja vastaan, ruhtinarta molempia ensinmainittuja hallitakseen jne. Aina kunkin erikoisryhmän keskinäisten ristiriitojen ja pyrkimysten mukaan.

Intia pyrkii riippumattomuuteen.

Intia oli aikaisemminkin monessa suhteessa kapinallinen, sillä Englanti on osannut riistää maata monella tavoin, ottaa sieltä suunnattomia rikkauksia, mutta on antanut vastinetta aivan riittämättömästi. Englantilaiset ovat kyllä tehneet paljon Intian rautatie- ja maantieverkon hyväksi, rakentaneet sen erinomaiseen kuntoon, samoin perustaneet valtavia kastelulaitoksia ym. Mutta varsinkin eräissä suhteissa britit ovat aina osanneet pitää sangen itsekkäästi puolensa. Intialla on kylläkin melko runsaasti luonnonvaroja. Sen maataloustuotanto on monipuolinen ja antaa ylijäämiä eritoten puuvillan ja juuten alalla, samoin erittäin muitten troopillisten kasvien osalta. Maailman öljyä Intiassa on kyllä hyvin vähän, mutta varsin runsaita kivihiilikerrostumia sekä rikkaita rautamalmin alueita. Muutakin metalleja esiintyy, niin että Intialla olisi ollut mahdollisuudet kehittyä brittiläisen pääoman tukiessa sangen kukoistavaksi ja monipuoliseksi teollisuusmaaksi.

Tätä Englanti ei ole kuitenkaan sallinut, vaan on taistellut sitä vastaan aina maailmansodan jälkeiseen

Intian naisetkin osallistuvat poliittiseen taisteluun brittejä vastaan: suuri mielenosoituskulkue Kalkutassa.

aikaan saakka säilyttääkseen omalle tuotannolleen Intian laajat markkinat. Intian puuvilla on suureksi osaksi viety muihin maihin, vaikka vähitellen brittien on täytyntä mukautua siihen, että varsinkin Bombayn yritteliäät parsit ovat perustaneet valtavia kehräämöjä ja kutomoja. Bombayn seuduille keskityi samalla ensi sijassa Intian rauta- ja terästeollisuus, joka nyt sodan aikana on ylittänyt 1 miljoonan tonnin vuosituotantorajan. Kun ottaa huomioon Intian jättiläismäiset suuruusmitat ja tuotantomahdollisuudet, on tuo tuotanto vielä nytkin siis varsin pientä, sillä eihän se saavuta kunnolla esimerkiksi Ruotsin tuotannon mittoja.

Englantilaisilla on joka tapauksessa ollut vuodesta 1939 lähtien erityisen kiire muuttaa Intia imperiumin itäisten osien keskusarsenaaliksi ja mobilisoida samalla maan valtavat ihmisvoimat sotilaallisiin sekä sotatuotannollisiin tarkoituksiin, siis taistelemaan ja tekemään työtä brittien maailmanvallan puolesta.

Tämä probleemi on ollut kuitenkin kaikkea muuta kuin helppo ratkaista ja on nyt muuttunut suorastaan toivottomaksi. Intiassa on jo useita vuosikymmeniä esiintynyt pyrkimystä riippumattomuuteen, irti brittien herruudesta, ja vuoden 1857 suuri sepoy-kapina oli jo pyyhkäisemässä britit pois Intiasta. Mutta vaarallisemmaksi kuin kaikki järjestymättömät kapinat maan eri kulmilla on briteille kumminkin käynyt Intian väestön pääryhmien keskuudessa esiintyvä poliittinen järjestäytyminen itsenäisyyspyrkimysten merkeissä.

Ensinnäkin hinduväestön keskuudessa on voimakkaimpana poliittisena yhteenliittymänä *Gandhin* aikaisemmin johtama, mutta nykyisin *Jawaharlal Nehrun* ja *Azadin* johdossa oleva swarajistinen liike eli *Intian kansalliskongressi*. Tuo kongressi-sana ei tässä merkitse suinkaan kokousta, vaan poliittista järjestöä, joka on ulottanut vaikutuksensa kautta koko maan kaikkialle, missä hindu-väestöä on. Kansalliskongressi

Vanha Gandhi on edelleen Intian profeetta, henkinen johtaja, jonka sana painaa paljon maan kohtaloa ratkaistessa. Hän julistaa nyt taistelua Englantia vastaan.

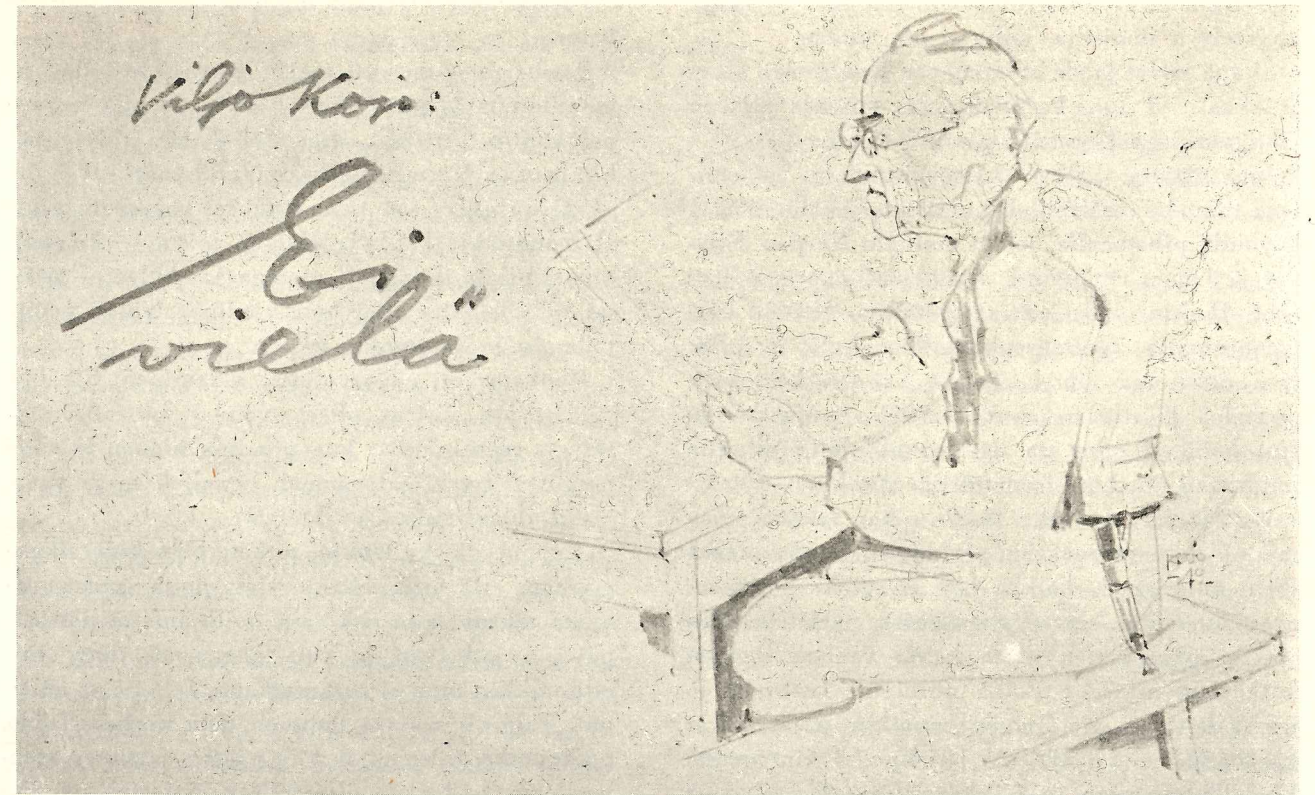
julkaisi jo v. 1931 julistuksen, jossa se vaati Intian täydellistä eroa ja brittien karkoittamista, mutta yleensä puolue on tähän saakka kumminkin omaksunut Gandhin aseettoman tottelemattomuustaistelun ja passiivisen vastarinnan taktiikan eikä ole tahtonut lähteä suoranaisten väkivaltaisen kapinan teille.

Tämä ei kumminkaan estä kansalliskongressia olemasta brittien vaarallisin vastustaja, jolla on luja ote satamiljoonaisiin massoihin. Kun kansalliskongressin johto tuonnoin hylkäsi sir Stafford Crippsin kaikki suostuttelut ja lupaukset Delhin neuvotteluissa, niin

se merkitsi sitä, ettei Englanti millään ehdolla pysty mobilisoimaan Intian massoja taistelemaan ja raatamaan brittien voiton puolesta. Sitäpaitsi swarajistien äärimmäisyssiipi, jota edustavat mm. akselivalloissa nyt oleskeleva Kalkuttan entinen pormestari *Subhas Chandra Bose* ja Japanista käsin toimiva *Shas Bihari Bose*, julistaa nyt aseellista taistelua akselivaltojen ja Japanin rinnalla brittejä vastaan ja tämä julistus ilmeisesti voittaa yhä enemmän vastakaikua Intiassa.

Hindujen keskuudessa vaikuttaa muitakin poliittisia puolueita, mutta niillä on kansalliskongressin rinnalla vähäinen tosiasiallinen merkitys. Yhtä keskeisessä asemassa muhamettilaisen väestön keskuudessa taas on *The Moslem League, Muhamettilaisten liitto*, joka vaatii itsenäisen valtakunnan muodostamista maan muhamettilaisista osista. Tätä liittoa johtaa taitava asianajaja ja poliitikko *Jinnah*, eurooppalaisen sivistyksen saanut mies samoin kuin kansalliskongressin tätä nykyä Gandhin rinnalla vaikutusvaltaisin johtomies Jawaharlal Nehru. Jos Gandhin kuolema tempaa pois, niin Intian profeetan jälkeen Jawaharlal Nehru ja Jinnah näyttelevät poliittisessa elämässä kaikkein keskeisintä osaa. He edustavat kumpikin niitä suurimpia vastavoimia, joiden voi odottaa ratkaisevasti muotoilevan Intian elämää tulevaisuudessa.

Joka tapauksessa Englanti on nyt menettänyt pelinsä Intiassa lopullisesti ja ainoastaan brittien täydellinen sotavoitto voisi vielä pelastaa imperiumin tältä osalta. Englantilaiset ovat Intiassa pelanneet taitavasti, mutta toisinaan myöskin tehneet suuria poliittisia virheitä ja ennen kaikkea riistäneet maata tavalla, joka nyt ennen pitkää kostautuu. Kukapa tietää, vaikka näkisimme Intian probleemin jo aivan lähiaikoina kypsyttyvän lopulliseen ratkaisuun ja tuon idän ihmemaahan lähtevän aivan uusille kohtalonteille.

Kuusimäen taajaväkinen yhdyskunta oli pakko- rauhan jälkeen saanut uusia asukkaita. Karjalaisia. Outoja ihmisiä entisten eläjien mielestä.

Ei oikein ymmärretty, miten näihin tulokkaihin olisi suhtauduttu.

Selvää oli, että heitä ei voitu pitää alkuasukkaiden veroisina missään suhteessa. Ihan irtolaisina heitä ei voitu kohdella. Ei liioin kevytmielisinä seikkailijoina, joita silloin tällöin ilmestyy tavoittelemaan täällä helpompaa ja parempaa kuin olivat kokeneet siellä, mistä olivat lähteneet.

Pulmallinen juttu. Aluksi tuntui luonnolliselta ottaa heidät vastaan ystävällisesti, jopa eräissä tapauksissa säälitellen. Mutta sellaisten suhteiden säilyttäminen pitemmälle olisi ollut kestänytöntä teeskentelyä: ilman vuorottaisia pikku palveluksia, pieniä hyötymisiä ystävällisyys on ihmisten välillä hyvin harvinaista. Säälittely taas laimenee sikäli kuin aihe alkaa olla jokapäiväinen. Pahimmatkaan elämäntapa-enteet eivät näytä säälittäviltä, kun niihin totutaan. Sitäpaitsi nämä tulokkaat useimmiten käänsivät selkensä säälittelyille.

Monta kertaa päivässä he saattoivat tosin viettäytyä lavertelemaan, mitä heillä oli ollut ja mi-

ten nyt kaikki oli mennyttä. Mielellään he sallivat kyseltävän jopa udeltavan entisen elämänsä yksityiskohtia. Kuka tahansa sai kyllä tekeytyä heidän kohtalonsa kovuuden ymmärtäjäksi ihmettelemällä, päivittelemällä, pahoittelemallakin. Mutta sääli — se heille ei kelvannut.

»Ei tänne huoli tulla raukoittelemaan!» kivahti kahdeksankymmentä täyttänyt Norpan Tommokin, kun kamarissa jonkinlaista kevätilustumista sairastellessaan kuuli isännöitsijäekun keittiön puolella sanovan jotakin sellaista, että voi poloista raukkaa — taisi tulla lähtö... »Ei vielä», huusi Tommo.

Ja kun sama eukko, tavatessaan ukon seuraavana päivänä pihalla, portin pielessä olevan kuusen kylkeen naulattua postilaatikkoo kokemassa, muka iloisesti yllättyneenä ihmetteli että »kas, johan tämä sairas on jalkeilla», niin Tommo yritti parhaansa mukaan vetää vanhan niskansa pystyyn vastatessaan:

»Niin on. Jo taisit säikähtää, että jäi vuokra saamatta.»

Outoja ihmisiä. Toisaalta herkkiä ja helposti tutustuvia, mutta toisaalta tuollaisia tuihtupäitä ja